

BIJLAGE 1

Jaarverslag Kunst van Lezen 2023

Inhoudsopgave

Jaarverslag

Kunst van Lezen 2023

Inleiding	3
1. Reflectie op de ontwikkelingen in 2023	6
2. Onderzoek rondom Kunst van Lezen	8
2.1. Lopend onderzoek 2023	8
2.2. Gepubliceerd in 2023 met budget van Kunst van Lezen	10
3. Resultaten BoekStart	11
3.1. Bereik BoekStart	11
3.2. Deskundigheidsbevordering BoekStart	17
3.3. Overige activiteiten BoekStart	18
3.4. Communicatie BoekStart	19
4. Resultaten de Bibliotheek op school	21
4.1. De Bibliotheek op school po	21
4.2. De Bibliotheek op school vo	23
4.3. De Bibliotheek op school beroepsonderwijs	26
4.4. Communicatie de Bibliotheek op school	32
5. Overige onderdelen generieke aanpak	34
5.1. Kunst van Lezen in het Caraïbische deel van het Koninkrijk	34
5.2. De connectie met de landelijke digitale jeugdcollectie en diensten van de KB	35
5.3. Bovenlokale en lokale strategische netwerken leesbevordering	35
6. Resultaten Gezinsaanpak	37
6.1. Positief leesklimaat thuis stimuleren via BoekStartcoach en VoorleesExpress	37
6.2. Bibliotheken versterken als verbindende schakel tussen preventie en curatie	38
6.3. Gezinsaanpak in de jeugdgezondheidszorg	38
6.4. Gezinsaanpak in kinderopvang en onderwijs stimuleren	39
6.5. Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid	39
7. Organisatie Kunst van Lezen	41
7.1. Verantwoordelijkheden en bemensing	41
7.2. Communicatie	41
7.3. Nationale en internationale vertegenwoordiging	42
7.4. Financiën	43

Inleiding

Het programma Kunst van Lezen richt zich op het bevorderen van leesmotivatie en daarmee op het voorkomen van laaggeletterdheid. Daar hebben niet alleen de kinderen en jongeren baat bij die het programma bereikt, maar ook de maatschappij als geheel. Stichting Lezen is hoofduitvoerder en penvoerder van Kunst van Lezen. KB, nationale bibliotheek (hierna: KB) is mede-uitvoerder. Samen zijn zij verantwoordelijk voor regie, doorontwikkeling en aansturing van Kunst van Lezen.¹

Doel en opbouw

Doelstelling van Kunst van Lezen is versterking van de leescultuur thuis, in de kinderopvang en in het onderwijs via BoekStart en de Bibliotheek *op school*. Beide aanpakken zijn ingebed binnen leesbevorderingsnetwerken op landelijk, provinciaal en lokaal niveau.

Kunst van Lezen omvat drie onderdelen:

- BoekStart, bestaande uit BoekStart voor baby's, BoekStart in de kinderopvang en de BoekStartcoach;
- de Bibliotheek *op school*, in het primair onderwijs, voortgezet onderwijs (vmbo en praktijkonderwijs), mbo, op pabo's en lerarenopleidingen;
- het opzetten van (boven)lokale (strategische) leesbevorderingsnetwerken.

Inbedding in Tel mee met Taal

Sinds 2016 maakt Kunst van Lezen deel uit van Tel mee met Taal, het landelijke actieprogramma voor preventie en bestrijding van laaggeletterdheid.² In 2019 besloot toenmalig minister Van Engelshoven van OCW het actieprogramma Tel mee met Taal te verlengen tot en met december 2024. Het jaar 2023 was het vierde jaar van de vierde periode van Kunst van Lezen en tevens het vierde jaar van de tweede periode van Tel mee met Taal.

Binnen Tel mee met Taal II is Kunst van Lezen verantwoordelijk voor maatregel 6: *Effectieve preventieve aanpak: landelijk ondersteuningsprogramma voor leesbevordering, met focus op laagtaalvaardige gezinnen.*³

Maatregel 6 is opgedeeld in vijf onderdelen:

- A. voortzetting van de generieke inzet op leesbevordering via het reguliere programma van Kunst van Lezen (BoekStart en de Bibliotheek *op school*);
- B. aanvullende investeringen in het bereiken van laagtaalvaardige ouders;
- C. specifieke inzet van bibliotheken op het bereiken van laagtaalvaardige ouders en kinderen, bijvoorbeeld via de BoekStartcoach, zodat leesplezier voor iedereen bereikbaar wordt;
- D. verwerking van relevante inzichten uit onderzoek in de aanpak;

1 Dit verslag is een bijlage bij het jaarverslag 2023 van Stichting Lezen. Meer informatie over het programma is te vinden op de site van Stichting Lezen: lezen.nl/activiteit/boekstart en lezen.nl/activiteit/de-bibliotheek-op-school

2 Zie telmeemettaal.nl

3 Kunst van Lezen en Tel mee met Taal: Kunst van Lezen - Stichting Lezen

E. versterking van de preventieve aanpak van laaggeletterdheid door kinderen uit risicogroepen effectiever te ondersteunen via betere aansluiting op het onderwijs-achterstandenbeleid, de jeugdgezondheidszorg en de kinderopvang.

De maatregelen 6B, 6C, 6D en 6E zijn specifiek gericht op laagtaalvaardige gezinnen, met het oog op de taalontwikkeling van met name jonge kinderen in de voorschoolse leeftijd. Deze maatregelen krijgen concreet uitwerking in de preventieve Gezinsaanpak en in de inzet van de BoekStartcoach, beiden gericht op het bereiken van taalarme gezinnen met jonge kinderen. In aanvulling daarop ontwikkelt Stichting Lezen samen met de KB (afdeling Bibliotheekstelsel) en Stichting Lezen en Schrijven een samenhangende lokale aanpak: de Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid (GGG). Hiervoor is in 2020 een extra subsidie verstrekt die tot en met 2024 doorloopt. Deze aanpak is bedoeld om gemeenten in staat te stellen taalarme gezinnen te helpen bij het versterken van de lees- en taalontwikkeling van de kinderen en de basisvaardigheden van de ouders. De inhoudelijke verantwoording daarover is meegenomen in dit jaarverslag, zie hoofdstuk 6.

Tel mee met Taal werd in 2023 heeft door bureau Ockham/IPS samen met ECBO geëvalueerd. Over maatregel 6 schreven de onderzoekers: *“We kunnen concluderen dat halverwege het programma het merendeel van de openbare bibliotheekorganisaties een samenwerking hebben met basisscholen, middelbare scholen en kinderopvanginstellingen om te werken aan een kwalitatief goede (digitale) educatieve dienstverlening, zoals een schoolbibliotheek. Daarnaast hebben alle openbare bibliotheekorganisaties een educatieve Gezinsaanpak gericht op ouders met jonge kinderen, en in het bijzonder op laagtaalvaardige gezinnen.”*⁴

Het rapport vermeldt ten onrechte dat er geen cijfers voorhanden zijn over het bereik van laagtaalvaardige ouders. De Monitor BoekStartcoach 2023 geeft wel degelijk inzicht in het aantal laagtaalvaardige ouders die door de BoekStartcoach via het consultatiebureau zijn bereikt (zie paragraaf 3.1.3 – BoekStartcoach).

Impulsregeling Masterplan basisvaardigheden I (2022-2023)

In november 2022 werd aan Stichting Lezen een bedrag van € 12,9 miljoen uit het Masterplan basisvaardigheden toegekend om te zorgen dat in 2023 via lokale bibliotheken in totaal 1.425 nieuwe kinderopvanglocaties, basisscholen en vmbo-scholen konden starten met de implementatie van BoekStart in de kinderopvang en de Bibliotheek op school.

Bibliotheekmonitor

De in dit jaarverslag opgenomen bereikcijfers van BoekStart en de Bibliotheek op school po en vmbo zijn afkomstig uit online enquêtes die door de KB in het kader van de Bibliotheekmonitor onder bibliotheken worden uitgezet. Er is een vragenlijst over de dienstverlening ten behoeve van de Voorschoolse Educatie (o.a. BoekStart) en over de educatieve dienstverlening in het primair en voortgezet onderwijs (o.a. de Bibliotheek op school). De rapportages van de Bibliotheekmonitor gaan altijd over het afgelopen schooljaar. In dit jaarverslag rapporteren we daarom wat betreft het bereik over het schooljaar

⁴ Het rapport is te vinden op rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2023/06/08/tussentijdse-evaluatie-vervolgaanpak-laaggeletterdheid-2020-2024; maatregel 6 komt daarin vanaf p. 85 aan de orde; de geciteerde tekst komt uit p. IV van de conclusies.

2022-2023 en niet over het kalenderjaar 2023. Voor de verspreiding van het BoekStart-koffertje vermelden we zowel de cijfers per schooljaar als per kalenderjaar.

In opdracht van Stichting Lezen voerde Desan de monitoronderzoeken uit over BoekStart in de kinderopvang en de Bibliotheek *op school* po en vmbo. De periode waarin het onderzoek plaatsvindt, werd op verzoek van het veld vervroegd. Het onderzoek liep nu van begin oktober tot medio januari. Daardoor waren de individuele rapportages eerder beschikbaar en konden kinderopvang en onderwijs de resultaten nog meenemen in hun nieuwe jaarplannen.

Leeswijzer

Hoofdstuk 1 bevat een korte reflectie op enkele belangrijke ontwikkelingen die zich in 2023 voordeden. Hoofdstuk 2 gaat in op de onderzoeken die op initiatief en/of met financiering van Kunst van Lezen zijn uitgevoerd. De hoofdstukken 3, 4 en 5 doen verslag van de verschillende onderdelen van maatregel 6A, te weten BoekStart, de Bibliotheek *op school* en een aantal kleinere onderdelen van Kunst van Lezen. In hoofdstuk 3 wordt uitgebreider ingegaan op de bestedingen in het kader van de impulsregeling Masterplan basisvaardigheden. Hoofdstuk 6 beschrijft de activiteiten die te maken hebben met de preventieve Gezinsaanpak, dus zowel de activiteiten die voortkomen uit de maatregelen 6B, 6C, 6D en 6E als de afzonderlijk gefinancierde ontwikkeling van een samenhangende lokale aanpak bij gemeenten. Alleen de BoekStartcoach is opgenomen in hoofdstuk 3 over BoekStart. Hoe Kunst van Lezen is georganiseerd en gefinancierd, komt aan de orde in hoofdstuk 7.

Gerlien van Dalen,

directeur-bestuurder Stichting Lezen

Adriaan Langendonk,

programmamanager Kunst van Lezen
Amsterdam/Den Haag, maart 2024

1. Reflectie op de ontwikkelingen in 2023

Steun van bewindspersonen en Tweede Kamer

Vanaf medio 2022 kwam er beleidsmatig veel in beweging rondom leesbevordering in het algemeen en Kunst van Lezen in het bijzonder. De minister van primair en voortgezet onderwijs en de staatssecretaris van cultuur stelden veel extra geld beschikbaar in het kader van het Masterplan basisvaardigheden. De basisvaardigheden van leerlingen op met name het gebied van taal en rekenen kwamen de afgelopen jaren, deels ten gevolge van corona, nog verder onder druk te staan. Een impulssubsidie van € 12,9 miljoen uit het Masterplan basisvaardigheden maakte het in 2023 mogelijk om via lokale bibliotheken op 516 nieuwe kinderopvanglocaties, 793 nieuwe basisscholen en 116 nieuwe vmbo-scholen te starten met de implementatie van BoekStart in de kinderopvang en de Bibliotheek *op school*. Opgeteld gaat het om 1.425 nieuwe locaties in Europees en Caribisch Nederland.

In oktober 2023 maakten de bewindspersonen bovendien bekend dat zij opnieuw geld voor beide programma's hadden vrijgemaakt uit het Masterplan. In totaal gaat het om € 73,9 miljoen voor de schooljaren 2023-2024, 2024-2025 en 2025-2026. In deze periode is er niet alleen geld beschikbaar voor nieuw te ontwikkelen locaties (circa € 20 miljoen), maar ook voor de doorontwikkeling van de programma's op kinderopvanglocaties in en scholen die daar al mee aan de slag waren gegaan (circa € 54 miljoen). Ook is de reikwijdte van de nieuwe investeringsimpuls breder, waardoor er vanaf dit schooljaar ook extra geïnvesteerd kan worden in leesbevordering op nieuwe en bestaande locaties in het praktijkonderwijs, het brede mbo en de beroepsopleidingen voor opvoeding en onderwijs (mbo-pwo, pabo en lerarenopleidingen).

Via de motie Mohandis⁵ was in 2022 vrijwel Kamerbreed gevraagd om een meerjarige toekomstvisie op de samenwerking tussen de bibliotheken en het onderwijs en om onderzoek naar de wijze waarop en de financiële en juridische condities waaronder de Bibliotheek *op school* als concept duurzaam verankerd zou kunnen worden. Daarop gaven de bewindspersonen opdracht aan de KWINK groep om dit te onderzoeken. Het rapport werd door de staatssecretaris op 23 november 2023 naar de Kamer gestuurd⁶ als bijlage bij de Kamerbrief over versterken van het bibliotheekstelsel. In 2024 zal de regering hierop terugkomen.

Dit alles getuigt van veel vertrouwen van de (inmiddels demissionaire) bewindspersonen en een groot deel van de Tweede Kamer in de door Stichting Lezen gecoördineerde en door bibliotheken uitgevoerde leesbevorderingsprogramma's.

Alle bibliotheken aan boord

In 2023 waren in Nederland 134 lokale bibliotheken actief, die in 2023 samen 760 vestigingen hadden.⁷ In 2023 deden al deze bibliotheken mee met de verspreiding

5 Kst36200viii43.pdf ([parlementairemonitor.nl](https://www.parlementairemonitor.nl)) motie Mohandis 22 november 2022

6 Kamerbrief over stand van zaken versterken van het stelsel van openbare bibliotheken | Kamerstuk | [Rijksoverheid.nl](https://www.rijksoverheid.nl)

7 Dashboard Bibliotheekstatistiek (Gegevenslevering Wsob) | Bnetwerk ([bibliotheeknetwerk.nl](https://www.bibliotheeknetwerk.nl))

van het BoekStartkoffertje. De meeste bibliotheken werkten bovendien met BoekStart in de kinderopvang en de Bibliotheek *op school* primair onderwijs. Van de 134 bibliotheken zijn er 132 die een of meer middelbare scholen in hun werkgebied hebben. Het merendeel werkt met deze scholen samen: ruim 58% van de lokale bibliotheken heeft tenminste één overeenkomst in het kader van de Bibliotheek *op school* voortgezet onderwijs.

Bibliotheekconvenant

Het Bibliotheekconvenant dat de bibliotheeksector en de drie overheidslagen in 2020 tekenden, werd in 2023 verder uitgewerkt in een nieuwe versie van de Netwerkagenda. Bij de netwerkopgave De geletterde samenleving hebben BoekStart en de Bibliotheek *op school* een centrale rol toebedeeld gekregen. Stichting Lezen is nauw betrokken bij de uitvoering van de Netwerkagenda, in het bijzonder bij de koersgroep De geletterde samenleving.

2. Onderzoek rondom Kunst van Lezen

2.1. Lopend onderzoek 2023

Kunst van Lezen is medefinancier van veel onderzoek op het gebied van lezen en leesbevordering dat in opdracht en/of onder de coördinatie van Stichting Lezen wordt uitgevoerd, zie ook hoofdstuk 2 van het jaarverslag van Stichting Lezen.

Effectief leesonderwijs en de Bibliotheek op school

Bibliotheken en basisscholen in Friesland hebben in de schooljaren 2021-2022 en 2022-2023 gewerkt aan een pilot voor effectief leesonderwijs binnen de Bibliotheek op school, onder de noemer de Bibliotheek op school plus. Hierin werd een methodiek voor effectief leesonderwijs gebruikt die gebaseerd is op recente (wetenschappelijke) inzichten. Deze integreert de aanpakken voor geïntegreerd lees- en zaakvakonderwijs *Focus op begrip* en *Blink Lezen*. Met een procesverslag en een rapport over de opbrengsten zorgen we ervoor dat ook andere scholen daarvan kunnen leren.

De pilot werd in 2023 afgerond en positief geëvalueerd. Daarop werd direct gestart met de voorbereidingen voor een bredere implementatie. In het schooljaar 2024-2025 wordt deze aanpak met geld uit het Masterplan basisvaardigheden uitgerold op honderd basisscholen die veel leerlingen hebben met een hoog risico op taalachterstanden. Stichting Lezen zal de effectiviteit van de Bibliotheek op school plus gedurende deze periode onderzoeken in samenwerking met [Education Lab](#).

Leesweerstand

In 2020 werd een groot onderzoek opgestart naar de ontwikkeling van leesweerstand in de groepen 6, 7 en 8 en de manier waarop leesweerstand via het onderwijs tegengegaan kan worden. Ook de invloed van leerkrachtgedrag is hierin meegenomen. De uitkomsten moeten het mogelijk maken om samen met scholen gerichte, theorie-gestuurde interventies te ontwikkelen om het leesplezier te bevorderen en leesweerstand tegen te gaan. Afronding is voorzien in 2025.

Digitale prentenboeken in de kinderopvang

Dit onderzoek richt zich op de condities waaronder de inzet van digitale prentenboeken in de kinderopvang zinvol is. In 2023 werd een eerste deelstudie gepubliceerd. Deze gaf een representatief beeld van het gebruik van digitale prentenboeken in de kinderopvang. Vier op de tien kinderopvanginstellingen gebruiken weleens digitale prentenboeken, en zij doen dit vooral ter ondersteuning van voorlezen van papier.

De tweede deelstudie is een experiment naar onder andere de wisselwerking tussen van papier en digitaal voorlezen en het betrekken van ouders door de pedagogisch medewerker. Deze deelstudie wordt uitgevoerd en afgerond in 2024.

Literatuuronderzoek naar digitale middelen in ouder-kindprogramma's

Dit onderzoek voorziet in een systematisch overzicht van de rol van digitale middelen in ouder-kindprogramma's en kijkt naar de effecten op de geletterde omgeving thuis en de geletterde ontwikkeling van kinderen. De resultaten worden in 2024 verwacht.

Stand van zaken de Bibliotheek op school voortgezet onderwijs en mediatheken

Mediatheken in het voortgezet onderwijs verkeren in zwaar weer. Het aantal mediatheken daalt snel de laatste jaren: in 2022 telde Nederland er 429, tegen 561 in 2019. Ook vergrijst de beroepsgroep: de meeste mediathedarissen zijn vijftig jaar of ouder. Stichting Lezen en Kunst van Lezen willen de positie van de mediatheek en mediathedaris versterken. Daarom brachten we de stand van zaken van de kwaliteit van mediatheken en mediathedarissen uitvoerig in kaart. In 2023 werkten we achtereenvolgens aan een serie interviews met experts, een enquête onder 205 mediathedarissen en 253 schoolleiders en verdiepende interviews met dertien van hen. De rapportage verschijnt in 2024.

Literatuurstudie leesgesprekken

De Erasmus Universiteit inventariseert het beschikbare onderzoek naar verschillende vormen van leesgesprekken in het onderwijs en onderzoekt wat er bekend is over de effecten hiervan op leesmotivatie, leesvaardigheid en leesgedrag. Afronding en publicatie zijn voorzien in 2024.

Readification deel 2

Readification verbindt de werelden van lezen en gamen met elkaar. In Ubisoft Special, een app voor gamers, zijn vanaf het eind van 2022 korte verhalen verschenen die gebaseerd zijn op bestaande games. Door de verbinding te maken met gaming, wil Readification jongeren enthousiast maken voor lezen. Qrius onderzoekt in opdracht van Stichting Lezen of deze aanname klopt. Het rapport verschijnt begin 2024.

Leeswijzer diversiteit in jeugdboeken

Stichting Lezen ontwikkelt in samenwerking met Sara Van den Bossche (Universitair Docent Jeugdliteratuur, Tilburg University) een *Leeswijzer diversiteit in jeugdboeken*. Deze is gebaseerd op het model dat zij met Anne Klomberg ontwikkelde in de publicatie *Jeugdliteratuur door de lens van etnisch-culturele diversiteit* (Stichting Lezen, 2020). Deze leeswijzer moet professionals in de kinderopvang en in het onderwijs een grondslag bieden om boeken te lezen en te kwalificeren vanuit het perspectief van een diverse en inclusieve representatie. Afronding is voorzien in 2024.

Leesbevordering in de Internationale Schakelklas (ISK)

In oktober 2023 startten ITTA UvA en de VU / VU NT2 Research een peilingsonderzoek naar leesbevordering op ISK's, waar nieuwkomers van 12 tot en met 18 jaar Nederlands leren als opstap naar hun verdere schoolloopbaan. Door middel van vragenlijsten en focusgroepen met docenten en leerlingen onderzoeken zij hoe en in hoeverre er aandacht besteed wordt aan leesbevordering in de tweede fase van het ISK-onderwijs. In deze fase krijgen ISK-leerlingen te maken met steeds complexere teksten bij de verschillende vakken. Om deze teksten te kunnen begrijpen is een goede leesvaardigheid in het Nederlands onontbeerlijk.

Het doel van het onderzoek is zicht te krijgen op wat goed gaat en wat beter kan op het gebied van leesbevordering, en op basis daarvan aanbevelingen te doen voor de praktijk. De afronding en publicatie zijn voorzien in 2024.

ELSA-lab

In dit langlopende interdisciplinaire onderzoeksproject worden AI-tools ontworpen die de

factoren modelleren die cruciaal zijn voor het risico op het ontwikkelen van laaggeletterdheid tussen 12 en 15 jaar. Dit moet leiden tot de ontwikkeling van een gepersonaliseerde AI-ondersteuningstool om op dit risico te anticiperen en leerlingen te begeleiden naar geschikte ondersteuning. Afronding is voorzien in 2026.

Vrij lezen tijdens corona

Tijdens de coronacrisis volgden leerlingen lessen vanuit huis met behulp van digitale media. Onderzocht wordt hoe vrij lezen in deze situatie werkte en welke lessen leesbevorderaars hieruit kunnen trekken. Interviews met docenten in het voortgezet onderwijs helpen om de antwoorden op deze vragen in kaart te brengen. Zij krijgen vragen over de organisatie van het online vrij lezen, de invulling van hun rol als docent, de interactie met de leerlingen, en de ontwikkeling van de leesmotivatie van de leerlingen.

2.2. Gepubliceerd in 2023 met budget van Kunst van Lezen

Vanuit het onderzoeksbudget van Kunst van Lezen werden in 2023 diverse publicaties van Stichting Lezen gerealiseerd. Zie ook het jaarverslag van Stichting Lezen. Hier volstaan we met een opsomming van alle (mede) door Kunst van Lezen gefinancierde publicaties:

1. *Lezen en laten lezen. Een ontwerponderzoek naar de versterking van leraren als leesbevorderaars* (Jongstra, Kieft, Goriot & Van den Eijnden, pdf-reeks)
2. *Weerzin tegen lezen of weer zin in lezen? Ontwikkeling van interventies om betrokkenheid tijdens stillezen te vergroten* (Van Steensel, De Maat & Krijnen, pdf-reeks)
3. *Twee generaties, een verhaal. Een vergelijking van het voorleesgedrag van ouders en grootouders van kleuters* (Van Steensel, pdf-reeks)
4. *Gebruik van en ervaringen met digitale prentenboeken in de kinderopvang* (De Koning, De Koning & Van Steensel, pdf-reeks)
5. *Lezen in beeld: Vrij lezen in de klas* (infographic)
6. *Lezen in beeld: Onderwijs in begrijpend lezen* (infographic)
7. *Werken met verhalen. Inspirerende combinaties van leesbevordering en cultuureducatie* (Sardes, in samenwerking met LKCA)

3. Resultaten BoekStart

BoekStart maakt deel uit van maatregel 6A van het programma Tel mee met Taal. Het bestaat uit de onderdelen BoekStart voor baby's, BoekStart in de kinderopvang en de BoekStartcoach.⁸

De doelstellingen die van toepassing zijn voor BoekStart luiden:

Generiek:

- *90% van de openbare bibliotheekorganisaties werkt eind 2024 samen met kinderopvanginstellingen voor een kwalitatief goede educatieve dienstverlening.*

Specifiek voor BoekStart:

- *Alle onderdelen van het programma BoekStart worden door 90% van de lokale bibliotheken actief gevoerd. In het werkgebied van deelnemende bibliotheken wordt 50% van de kinderen in de voorschoolse leeftijd en hun ouders met BoekStart bereikt.*
- *Het programma BoekStart bereikt eind 2024 in het werkgebied van de deelnemende bibliotheken 45% van de professionals in de jeugdgezondheidszorg en de kinderopvang.*

Specifiek voor bereik laagtaalvaardige ouders (BoekStartcoach):

- *25.000 laagtaalvaardige ouders worden in de periode 2020-2024 bereikt met taal- en leesactiviteiten die bijdragen aan het bevorderen van een educatieve thuisomgeving voor kinderen.*

3.1. Bereik BoekStart

In 2023 waren de belangrijkste bereikcijfers:

1. Nagenoeg 100% van de ouders van pasgeboren baby's werd geïnformeerd over BoekStart door de gemeente en/of het consultatiebureau en/of via de GroeiGids en de GroeiGidsapp.
2. Alle 134 lokale bibliotheken deelden koffertjes uit in het kader van BoekStart voor baby's.
3. Bibliotheken bestelden in schooljaar 2022-2023 69.800 koffertjes om in hun werkgebied te verspreiden; circa 900 meer dan in schooljaar 2021-2022 (68.900).
4. In vergelijking met het kalenderjaar 2022 werden in 2023 ongeveer 9.000 koffertjes minder besteld: 74.500 in 2022 tegenover 65.500 in 2023. Deze daling is ongeveer voor de helft te verklaren uit het flink lagere aantal geboorten in vergelijking met 2021. Leveringsproblemen in april en december zorgden ervoor dat bibliotheken tijdelijk minder konden bestellen dan ze normaal gesproken zouden doen. Ten slotte was er in 2023 waarschijnlijk nog veel voorraad in de bibliotheken aanwezig omdat ze in 2022 extra veel hadden besteld in verband met de te verwachten post-corona inhaalslag.

⁸ Hoewel dit laatste onderdeel wordt gefinancierd vanuit het budget Gezinsaanpak (maatregel 6C), nemen we het in dit jaarverslag mee in het hoofdstuk over BoekStart in plaats van in hoofdstuk 6 over de Gezinsaanpak, aangezien het hier inhoudelijk beter past.

5. De 65.500 in 2023 uitgedeelde koffertjes kwamen terecht bij ongeveer 39,7% van de Nederlandse baby's die in 2023 geboren zijn (165.000).⁹
6. In 2022-2023 bood 78,4% van de lokale bibliotheken BoekStart in de kinderopvang en/of een vergelijkbaar programma aan. Een minderheid van 11,6% van bibliotheken deed dat niet. De doelstelling is gesteld op 90% voor eind 2024. Vanwege de deelname van nieuwe bibliotheken aan de Impulsregeling Masterplan basisvaardigheden is de verwachting dat de deelname in 2024 aanzienlijk zal stijgen.
7. In het schooljaar 2022-2023 werkte 31,1% van de kinderopvanglocaties met een leesbevorderingsprogramma (BoekStart of een vergelijkbaar programma). Het beoogde bereik van 45% eind 2024 is daarmee nog niet in zicht en zal lastig te behalen zijn. Door de Impulsregeling Masterplan basisvaardigheden komen er in 2024 wel ongeveer 500 locaties bij. Het totaal zal dan naar verwachting rond 40% uitkomen. Over de hele looptijd van de impulsregeling (2024-2026) komen er naar verwachting 880 nieuwe locaties bij. Dat brengt het percentage aan het eind van 2026 waarschijnlijk op circa 50% van de kinderopvanginstellingen in Nederland.
8. In de werkgebieden van de bibliotheken met een leesbevorderingsprogramma voor jonge kinderen werd 38,2% van de kinderen bereikt die naar de kinderopvang gaan.
9. Het beoogde bereik van 50% kinderen in de voorschoolse leeftijd werd gehaald. We gaan daarbij uit dat het bereik lager is dan de som van de 38,2% van de kinderen in de kinderopvang en de 39,2% van de baby's die het BoekStartkoffertje hebben ontvangen, omdat er sprake zal zijn van enige mate van dubbeltelling (kinderen die het koffertje hebben gekregen en die op de kinderopvang ook in aanraking komen met BoekStart of een vergelijkbaar programma).
10. Eind 2023 zette 56,7% van de lokale bibliotheken samen 177 BoekStartcoaches in op 283 consultatiebureaus. Dat is een stijging met 28 coaches en 60 locaties ten opzichte van 2022.

3.1.1. Bereik BoekStart voor baby's

Tabel 1: bereik BoekStart voor baby's 2023

BoekStart voor baby's 2023	Aantal deelnemende lokale bibliotheken	% van aantal lokale bibliotheken	Aantal aan bibliotheken verzonden BoekStart-koffertjes	Bereik van de in 2023 Nederland geboren baby's (165.000)
	134	100%	65.500	39,7%

⁹ Laagste aantal geboren baby's in 2023 - [OPEN ROTTERDAM](#)

Figuur 1: deelname bibliotheken aan BoekStart voor baby's

Figuur 2: aantal in 2023 verspreide BoekStartkoffertjes

3.1.2. Bereik BoekStart in de kinderopvang en andere kinderopvangprogramma's

Tabel 2: aantal lokale bibliotheken in relatie tot aantal kinderopvanglocaties 2022-2023

Aantal deelnemende bibliotheken aan BS kov en vergelijkbaar programma	105
% van totaal aantal basisbibliotheken in NL (134)	78%
Totaal aantal kov-locaties 2023 in werkgebieden van bibliotheken	9.209
Aantal kov-locaties in werkgebieden bibliotheken met BS kov of een vergelijkbaar programma	7.503
Aantal kov-locaties in werkgebieden bibliotheken in relatie tot totaal aantal kov-locaties	81%
Totaal aantal kov-locaties met BS kov of vergelijkbaar programma eind 2023	2.868
Bereik BS kov of vergelijkbaar programma: % van totaal aantal kov-locaties eind 2023	31,1%
Bereik BS kov: % van totaal aantal kov-locaties werkgebied bibliotheken met BS kov of vergelijkbaar programma	38,2%

In 2023 bood 78,4% van de lokale bibliotheken BoekStart in de kinderopvang en/of een vergelijkbaar programma aan. Dat is 7,8% verwijderd van de bereikdoelstelling die geldt voor eind 2024. De overige 11,6% van de bibliotheken voerde in 2023 geen programma uit.¹⁰

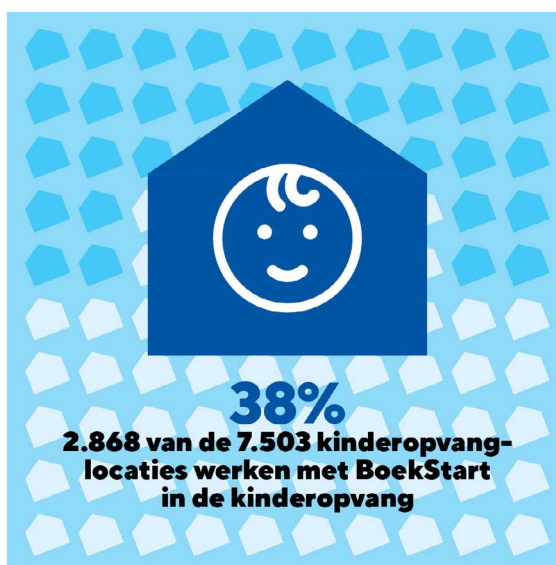
¹⁰ Rapportage Bibliotheekmonitor VVE zal in april 2024 gepubliceerd worden bibliotheeknetwerk.nl/onderzoek/bibliotheekmonitor/rapportages. Het kan voorkomen dat kinderopvanglocaties in de werkgebieden van enkele bibliotheken twee keer meegeteld worden, als locatie met BoekStart in de kinderopvang en als locatie die meedoet aan een ander leesbevorderingsprogramma.

Tabel 3: aantal kindplaatsen in de kinderdagopvang 0-4 jaar 2022-2023

Totaal aantal kindplaatsen kinderdagopvang	310.826
Totaal aantal kinderen kinderdagopvang	497.322
Totaal aantal kov-locaties in Nederland	9.209
Gemiddeld aantal kind-plaatsen (afgerond) per kov-locatie	32,0
Totaal aantal kov-locaties in werkgebied bibliotheken met BS kov of vergelijkbaar programma	7.503
Totaal aantal kindplaatsen kinderdagopvang in werkgebied Bibliotheek	253.244
Totaal aantal kinderen kinderdagopvang in werkgebied Bibliotheek	405.191
Aantal kov-locaties in werkgeb. bibl. met BS kov of vergelijkbaar programma	2.868
Aantal kind-plaatsen (afgerond op 250) op BS-locaties en locaties met vergelijkbaar programma	96.802
Aantal kinderen op BS-locaties en locaties met vergelijkbaar programma	154.833
Bereik BS kov of vergelijkbaar programma: % van totaal aantal kinderen 2022	31,1%
Bereik BS kov of vergelijkbaar programma: % van totaal aantal kinderen in werkgebied BS kov of vergelijkbaar programma	38.2%

Figuur 3: deelname bibliotheken aan BoekStart in de kinderopvang 2022-2023

Figuur 4: bereik BoekStart in de kinderopvang 2022-2023 werkgebied 105 deelnemende bibliotheken aan BoekStart in de kinderopvang of een vergelijkbaar programma

Bereik Stimuleringsregeling BoekStart in de kinderopvang

Kunst van Lezen stimuleert de deelname aan BoekStart in de kinderopvang door via de lokale bibliotheek een subsidie te verstrekken aan kinderopvanginstellingen die in een gemeente starten met de aanpak. Vanaf 2023 zijn de breedteregeling en reguliere regeling voor Nederland overgegaan naar het Masterplan basisvaardigheden. Uit Kunst van Lezen werden in 2023 nog wel de volgende regelingen rond BoekStart in de kinderopvang gefinancierd:

- 6x de reguliere regeling, gelijkelijk verdeeld over Curaçao, Aruba en Sint Maarten
- 27x intensieve regeling, om gebruik van digitale prentenboeken te stimuleren.
- 4x Pilot Gastouderaanpak BoekStart

Deelname Monitor BoekStart in de kinderopvang

De Monitor heeft als doel de voorleesomgeving in de kinderopvang en het gedrag van de pedagogisch medewerkers rondom leesbevordering in beeld te brengen. Daarnaast levert de Monitor informatie over beleid en organisatie in de kinderopvang rondom BoekStart in de kinderopvang. De Monitor voedt de dialoog tussen kinderopvangorganisaties en bibliotheken met het oog op versterking van de samenwerking. De resultaten kunnen ook ingezet worden om met de gemeente in gesprek te gaan. Een QR-code maakte het de pedagogisch medewerkers dit jaar makkelijker. Deze code gaf vanaf telefoon, tablet of laptop toegang tot de vragenlijst. Op basis van reacties van gebruikers in de kinderopvang en bibliotheken tijdens de vorige editie van het onderzoek, waren een aantal vragen gewijzigd en een enkele vraag toegevoegd. Daarmee is de informatie uit de Monitor nog relevanter geworden. Monitor BoekStart in de kinderopvang maakt deel uit van de verantwoording rond de Impulsregeling Masterplan basisvaardigheden 2022-2023 en volgende jaren.

Aan de Monitor BoekStart in de kinderopvang 2022-2023 werd deelgenomen door in totaal 944 voorleescoördinatoren en 4.152 pedagogisch medewerkers (30% meer dan vorige meting) van 1159 kinderopvanginstellingen. Daarnaast namen 80 BoekStart-coördinatoren van 96 lokale bibliotheekvestigingen deel. In februari/maart 2024 komen de individuele monitorrapportages beschikbaar en zullen de lokale bibliotheken de uitkomsten presenteren aan de kinderopvanglocaties waarmee zij samenwerken.

3.1.3. Inzet van en ontwikkelingen rondom de BoekStartcoach

BoekStartcoach

Eind 2023 zetten 76 lokale bibliotheken samen 177 BoekStartcoaches in op 283 consultatiebureaus. Dat is een stijging met 28 coaches en 60 locaties ten opzichte van 2022. Deze substantiële toename is te danken aan de stimuleringsregeling van Kunst van Lezen en de toenemende gemeentelijke financiering. Ook is het een goede ontwikkeling dat BoekStartcoaches bij gezinnen aan huis komen, zodat zij nog meer tijd en aandacht kunnen besteden aan de ondersteuning van ouders bij taalstimulering en voorlezen. Dit gebeurt bijvoorbeeld bij De Bieb voor de Zaanstreek.

In 2023 hebben lokale bibliotheken in 8 provincies voor 26 nieuwe consultatiebureaus de stimuleringsbijdrage voor de BoekStartcoach ontvangen.

Actie BoekStartcoach

Tijdens de Week van Lezen en Schrijven startten BoekStartcoaches in het hele land met het uitdelen van de speciale uitgave *Dikkie Dik Zoekboek in 10 talen*. Met dit cadeauboek stimuleert de BoekStartcoach ouders om voor te lezen in de taal die ze het beste beheersen. De doelgroep van deze actie waren ouders van kinderen met een verwijzing naar de voorschoolse educatie en gezinnen waar weinig wordt voorgelezen. De actie werd ondersteund met extra materialen, zoals een handleiding, voorleestips in meerdere talen en een uitwerking voor de kinderopvang.

Er werden 15.000 boeken uitgedeeld. De vraag bleek groter dan het aanbod. Het toenemende aantal BoekStartcoaches zal daar zeker een rol in gespeeld hebben.

Figuur 5: deelname bibliotheken aan BoekStartcoach 2022-2023

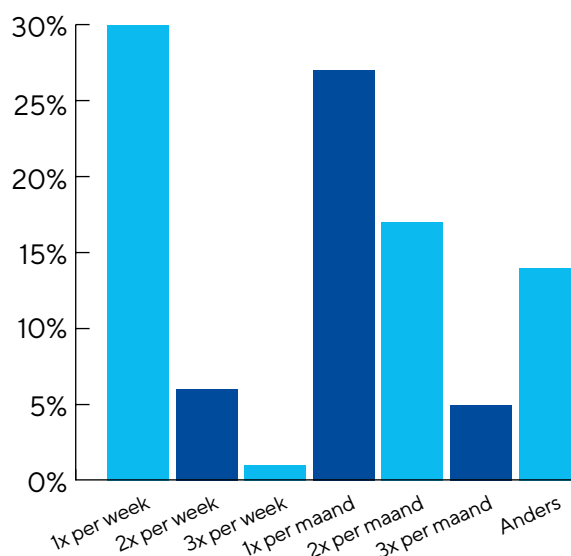
Figuur 6: werkzame BoekStartcoaches op consultatiebureaus 2022-2023

Monitor BoekStartcoach

De Monitor BoekStartcoach kreeg in 2023 een update die vergelijkbaar was met die van de Monitor BoekStart in de kinderopvang, zie paragraaf 3.1.2. De Monitor is ontwikkeld in samenwerking met de BoekStartcoaches, Stichting Lezen en het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid. De Monitor geeft zicht op de invulling van de rol van de BoekStartcoach.

Sardes voerde het onderzoek uit. BoekStartcoaches van 64 verschillende consultatiebureaus deden dit jaar mee. Het loopt erg uiteen hoe vaak zij aanwezig zijn op het consultatiebureau.

Figuur 7: frequentie aanwezigheid BoekStartcoaches op consultatiebureaus 2022-2023

De BoekStartcoaches kregen in de Monitor de vraag met hoeveel ouders zij gemiddeld contact hebben per bezoek aan het consultatiebureau en hoeveel daarvan laaggeletterd zijn. Sardes heeft op basis van die gegevens berekend dat alle BoekStartcoaches samen in 2023 4.865 laaggeletterde ouders bereikten. Het totaal aantal laaggeletterde ouders waar BoekStartcoaches op jaarbasis contact mee hebben, verschilt sterk per consultatiebureau. Op een paar locaties wordt geen enkele laaggeletterde ouder bereikt; op andere locaties loopt het aantal in de honderden. Gemiddeld bereikt één coach 97 momenteel 97 laaggeletterde ouders.

Het programma Tel mee met Taal heeft op dit gebied als doelstelling voor de periode 2020-2024 dat er 25.000 laagtaalvaardige ouders worden bereikt met taal en leesactiviteiten die bijdragen aan het bevorderen van een educatieve thuisomgeving voor kinderen. Kijkend naar het bereik van de BoekStartcoaches in 2023 en de BoekStartcoach actie met het *Dikkie Dik Zoekboek*, is het aannemelijk dat deze doelstelling ruimschoots gehaald wordt. Een veelbelovende uitkomst is dat bijna twee derde van de BoekStartcoaches de ouders die ze eerder hebben gesproken op het consultatiebureau terugzien in de bibliotheek.

3.2. Deskundigheidsbevordering BoekStart

Zoals bij alle onderdelen van Kunst van Lezen hoort ook bij BoekStart een gevarieerd pakket van activiteiten en producten om de deskundigheid van de betrokken professionals te vergroten. In 2023 werden de volgende trainingen gegeven.

Tabel 4: (deelname aan) trainingen voor en over BoekStart

Trainingen BoekStart 2023	Aantal trainingen	Aantal cursisten
Train-de-trainer Interactief voorlezen	2	31
Train-de-trainer Voorleescoördinator	2	30
Nascholing voor trainers Voorleescoördinator	4	67
BoekStartcoach	3	44
BoekStartcoach verdieping	1	9
Leesconsulent BoekStart	3	46
Meertaligheid bij BoekStart	1	11
Werken met digitale prentenboeken op de groep	0	

Daarnaast organiseerde BoekStart op het gebied van deskundigheidsbevordering de volgende activiteiten:

- een bijeenkomst om ervaren trainers wegwijs te maken in de geactualiseerde trainingsmaterialen van de Train-de-trainer *Voorleescoördinator* en de *training Voorleescoördinator*.
- BoekStart-webinar *Speels voorlezen aan je baby en dreumes* voor ouders en professionals. Er keken 149 mensen live en 507 achteraf.
- de e-learning *Taalstimulering door voorlezen voor kraamzorgmedewerkers*, die we in samenwerking met het Kenniscentrum Kraamzorg aanbieden. In 2023 sloten 266

kraamverzorgenden deze onlinetraining en de bijbehorende toets met goed gevolg af. Zie ook hoofdstuk 5.

- de e-learning *Taalstimulering door voorlezen voor de jeugdgezondheidszorg*, in samenwerking met het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid. Deze brachten we opnieuw onder de aandacht via de BoekStartcoaches. In 2023 sloten 194 professionals, waaronder 35 jeugdartsen en 130 jeugdverpleegkundigen, de e-learning en toets met goed gevolg af. Zie ook hoofdstuk 5. In 2023 gaven deskundigen van de jeugdgezondheidszorg feedback op de inhoud van de e-learning, mede ten behoeve van de actualisatie van daarvan.
- een presentatie voor het Global Network for Early Years Bookgifting tijdens de Bologna Boekenbeurs. We participeren ook in de werkgroep van EURead om onze expertise te delen met andere landen die BoekStart uitvoeren of op het punt staan daarmee te starten.
- een presentatie over leesbevordering en BoekStart tijdens het geletterdheidsnetwerk van het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid.
- diverse [trainingen voor bibliotheek-, kinderopvang- en jeugdgezondheidszorgmedewerkers](#); we werkten ook aan de doorontwikkeling hiervan en we spenden ons in om de deelname te stimuleren.
- twee presentaties BoekStart en de Bibliotheek *op school* tijdens het VNG-traject over onderwijsbeleid voor (startende) gemeentebesturen.
- onderzoeksessies voor Provinciale Ondersteuningsinstellingen (POI's) om provinciale BoekStart-coördinatoren te informeren over recent onderzoek en na te denken over de toepassingsmogelijkheden daarvan in relatie tot BoekStart.
- de derde landelijke BoekStartdag op 3 juni 2023, om alle kinderen van 0 tot 4 jaar en hun (groot)ouders hartelijk welkom te heten in de bibliotheek en een aantrekkelijk programma of activiteit te bieden. Bibliotheken konden gratis een speciaal door Stichting Lezen ontwikkelde Groeimeter uitdelen, met QR-codes naar video's met voorleestips voor verschillende leeftijdsgroepen. De aftrap van de BoekStartdag vond plaats in Bibliotheek Zuid-Kennemerland in Haarlem. Blijkens de evaluatie waren de bibliotheken te spreken over de landelijke Toolkit en de Inspiratiegids.
- een update van de Inspiratiegids voor bibliotheken, met ideeën voor activiteiten gericht op ouders en hun jonge kinderen. De gids is bruikbaar voor BoekStartdag en voor de rest van het jaar. Een webinar voor bibliotheken over de beschikbare materialen en activiteiten was onderdeel van de voorbereiding. Er keken 89 mensen live mee en 133 achteraf.

3.3. Overige activiteiten BoekStart

Naast de hierboven beschreven hoofdactiviteiten bevat BoekStart nog enkele kleinere onderdelen:

- Eén op de vier bibliotheken, 34 in totaal, bood het programma BoekStart-BoekenPret aan. Dit biedt aanvullende ondersteuning aan laaggeletterde gezinnen waar weinig aandacht is voor (voor)lezen. Zij maakten met name gebruik van Speelontdekboeken (76%) en het BoekenPretboekje (70%).
- Om een beter beeld te krijgen van de uitvoering van BoekStart-Boekenpret voerde MK onderzoek en advies een Quickscan en een praktijkbeschrijving uit. De opgehaalde informatie vormt ook input voor beoordeling van de interventie voor de databank Effectieve jeugdinterventies.
- Voor blinde/slechtziende baby's en peuters is er als alternatief voor het BoekStart-

koffertje onder meer het TastTasje.

- Bibliotheken kregen informatie om mensen te helpen met het voorlezen aan kinderen met ontwikkelingsuitdagingen door bijvoorbeeld slechthorendheid of kwetsbare hersenen.
- Er werden 16 nieuwe Boekideeën ontwikkeld waarmee bibliotheken pedagogisch medewerkers in de kinderopvang inspireren om boeken interactief in te zetten in hun werk.
- Er verschenen vier nieuwe afleveringen van het e-magazine voor ouders: *BoekStart voor jou!*.
- Met de BoekStart-spaarkaart stimuleerden we structureel bezoek aan de bibliotheek.
- In 2022 startten we met het uitzetten van een gastouderaanpak. In dat kader maakten we een document van aanpak voor professionals, een praktisch document voor gastouder(bureaus) en een webinar voor bibliotheken, waar ca. 100 mensen live naar keken en 146 mensen achteraf. In 2023 namen vier bibliotheken enthousiast deel aan de pilot Gastouderaanpak.
- BoekStart was met een stand aanwezig op de Negenmaandenbeurs, die 31.300 bezoekers trok. Een enthousiast team van o.a. leesconsulenten en BoekStartcoaches informeerden (aanstaande) ouders over BoekStart en verzorgde masterclasses over voorlezen en taalontwikkeling.
- Om het (voor)leesplezier in meertalige gezinnen te stimuleren, werden 100 voorleesfilmmpjes in het Marokkaans-Arabisch, Syrisch-Arabisch, Pools en Turks beschikbaar gesteld via jeugdbibliotheek.nl. In 2023 zijn de meertalige boeken uit de voorleesfilmmpjes in op papier beschikbaar gekomen via NBD Biblion om het kijken te combineren met het voorlezen. Voor dit project sloegen Rijnbrink, De Voorleeshoek, SPN, de KB en Stichting Lezen de handen ineen met de openbare bibliotheken. Stichting Pica, die wetenschappelijke en openbare informatievoorziening bevordert, ondersteunde het project. Het project wordt in 2024 afgerond.
- Boekstart.nl, de website voor ouders van jonge kinderen, werd vernieuwd en heeft nu dezelfde vormgeving en techniek als jeugdbibliotheek.nl (WaaS).
- We gaven advies over de voorbereiding van de compleet herziene editie van de sinds 2002 vele malen herdrukte uitgave *Voorlezen gaat zó* (SWP), leidraad voor de leesomgeving in peuterspeelzalen, kinderdagverblijven, gastoudergezinnen en buitenschoolse opvang.
- BoekStart nam deel aan het IFLA 88th World Library and Information Congress 2023 dat van 21 tot en met 25 augustus plaatsvond in Rotterdam. Tijdens dit congres stonden de doelen van de IFLA Global Vision centraal. Onderdeel was The World Through Picture Books: presentatie van een geannoteerde lijst van prentenboeken van over de hele wereld, aanbevolen door bibliothecarissen. BoekStart verzorgde in samenwerking met bibliotheken de selectie van de tien Nederlandse prentenboeken.

3.4. Communicatie BoekStart

BoekStart zette allerlei kanalen in om zoveel mogelijk ouders van jonge kinderen te bereiken. De belangrijkste media waren boekstart.nl, de nieuwsbrief, sociale media, zoekmachine(s) en de BoekStartapp.

- De website boekstart.nl had in 2023 ongeveer 117.000 bezoekers.
- De BoekStartapp werd in 2023 9.600 keer gedownload; de app had dit jaar zo'n 14.000 actieve gebruikers. Piekmomenten waren De Nationale Voorleesdagen, de Kinderboeken-

week, de Zomerwedstrijd en de Aftelactie naar 15 jaar BoekStart (december).

- We actualiseerden diverse op ouders gerichte folders, waarbij ook gelet is op taalzwakke ouders. Sommige folders werden in meerdere talen vertaald.

Facebook, de nieuwsbrief en sociale media genereerden veel verkeer naar de site:

- Volgers Facebook BoekStart: 27.000
- Volgers Instagram BoekStart: 12.500
- BoekStart is aanwezig op Pinterest en YouTube
- Abonnees nieuwsbrief (zes keer verschenen in 2023): 15.000

De beste bezochte landingspagina's waren:

- Boekentips
- Waar is BoekStart
- Download de waardebon
- Groeimeter / Spaarkkaart / Voorleestrom
- Download de app
- BoekStart voor jou! – e-magazine

Voor bibliotheekmedewerkers die met BoekStart werken is er boekstartpro.nl. Deze website trok 12.400 bezoekers in 2023. Tot dusver is er voor de kinderopvang alleen een doelgroeppagina op boekstartpro.nl. In 2023 maakten we een begin met de ontwikkeling van de doelgroepwebsite lezenindeko.nl. Op het platform Biebtobieb groeide de groep BoekStart met ruim 9% ten opzichte van 2022; de groep telde aan het einde van het jaar 532 deelnemers, die samen 6.700 bezoeken brachten. Daarnaast zijn er op dit platform verschillende subgroepen, zoals die voor de BoekStartcoaches.

4. Resultaten de Bibliotheek op school

De Bibliotheek op school maakt deel uit van maatregel 6A van Tel mee met Taal en bestaat uit de onderdelen primair onderwijs (po), voortgezet onderwijs (vo) en beroepsonderwijs (mbo, pabo, lerarenopleidingen).

4.1. De Bibliotheek op school po

De volgende doelstellingen zijn op de Bibliotheek op school po van toepassing:

Generiek, uit brief minister van 18 maart 2019:

Alle openbare bibliotheekorganisaties werken eind 2024 samen met basisscholen in hun werkgebied aan een kwalitatief goede (digitale) educatieve dienstverlening, zoals bijvoorbeeld een schoolbibliotheek.

Meer specifiek voor de Bibliotheek op school po:

Het programma de Bibliotheek op school po of een daarmee vergelijkbaar programma zal eind 2024 door 90% van de lokale bibliotheken actief gevoerd worden, waarbij 65% van de leerlingen bereikt wordt in het werkgebied van deelnemende bibliotheken.

4.1.1. Bereik van de Bibliotheek op school po¹¹

Onder primair onderwijs wordt verstaan: scholen voor basisonderwijs, speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs 4-12 jaar. Omwille van de overzichtelijkheid van de verslaglegging worden vanaf 2020 scholen met de Bibliotheek op school en scholen met andere programma's die zijn opgebouwd volgens dezelfde bouwstenenaanpak bij elkaar opgeteld. Met ingang van dit jaarverslag tellen we alleen de scholen die in de contractfase zitten mee in de bereikcijfers. De scholen waarmee verkennende gesprekken worden gevoerd vermelden we wel maar tellen niet meer mee als bereikte po-scholen met de Bibliotheek op school of een vergelijkbaar programma.

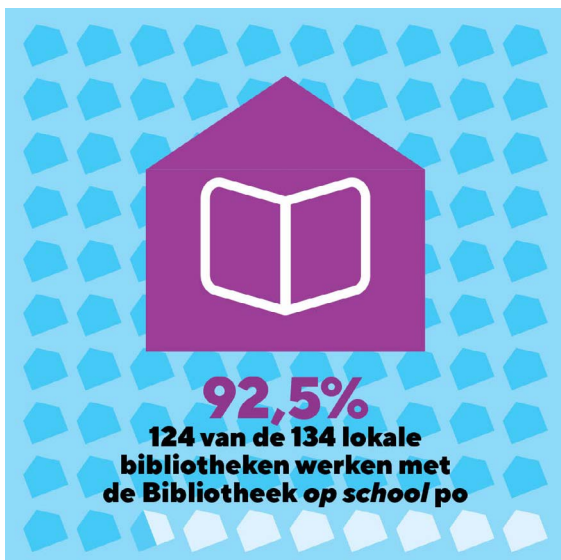
Het voortgezet speciaal onderwijs (vso) valt weliswaar onder de directie Primair Onderwijs van OCW maar wordt in deze jaarverantwoording meegeteld met het voortgezet onderwijs. Hetzelfde geldt voor leerlingen ouder dan 12 jaar die op een gecombineerde so/vso school zitten.

Sinds schooljaar 2020-2021 inventariseren we de reële leerlingenaantallen per deelnemende school. Scholen die meedoen aan de Bibliotheek op school of een vergelijkbaar programma hebben gemiddeld minder leerlingen (198) dan andere Nederlandse basisscholen (208). De scholen die meedoen aan de Bibliotheek op school zijn vaker in de provincie gevestigd dan in grote steden, waar de basisscholen gemiddeld meer leerlingen tellen. Dit maakt het moeilijker dan gedacht om het streefpercentage van 65% van de leerlingen in 2024 te bereiken.

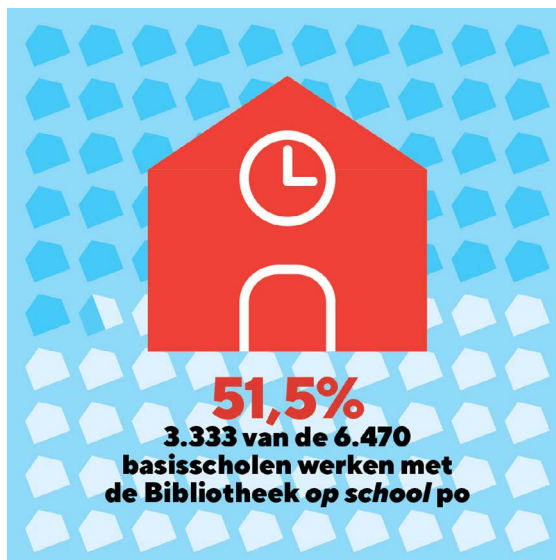
¹¹ De rapportage Bibliotheekmonitor Primair onderwijs is medio maart 2024 gepubliceerd: Aantal verkennende gesprekken voor de Bibliotheek op school groeit | Bnetwerk (bibliotheeknetwerk.nl)

Over het bereik van de Bibliotheek *op school* primair onderwijs in 2023 kunnen we het volgende rapporteren:

1. Alle 134 lokale bibliotheken werkten met tenminste enkele po-scholen in hun werkgebied samen op het gebied van leesbevordering. In kwantitatieve zin is daarmee de generieke doelstelling al gehaald. Er moet nog getoetst worden of alle bibliotheken ook kwalitatief voldoen aan de norm door goede (digitale) educatieve dienstverlening te bieden.
2. In totaal werd door lokale bibliotheken met 6.137 basisscholen actief samengewerkt, voornamelijk op het gebied van leesbevordering (bijvoorbeeld via de Bibliotheek *op school*, maar dit kan bijvoorbeeld ook een groepsbezoek aan de plaatselijke bibliotheek zijn). Met een kleiner deel van de scholen wordt tevens op het gebied van digitale geletterdheid samengewerkt; dat is 90,6% van de Nederlandse po-scholen.
3. In het schooljaar 2022-2023 deed 92,5% van de 134 lokale bibliotheken mee aan de Bibliotheek *op school* po of een vergelijkbaar programma. De resterende 7,5% van de bibliotheken deed niet mee aan de Bibliotheek *op school* of een vergelijkbaar programma in het schooljaar 2022-2023. Deze hebben samen 317 basisscholen in hun werkgebieden.
4. In het schooljaar 2022-2023 deed 51,5% (3.333) van de in Nederland aanwezige po-scholen (6.470) in het werkgebied van deelnemende bibliotheken mee aan de Bibliotheek *op school* po of een daarmee vergelijkbaar programma. Dit betreft scholen die een overeenkomst hebben met de bibliotheek voor betaalde dienstverlening.
5. Het aantal basisscholen dat in de verkennende fase zat, is vanwege de Impulsregeling Masterplan basisvaardigheden sterk gestegen: van 211 in 2021-2022 naar 960 scholen in 2022-2023. Daarvan zijn er 734 in gesprek over de Bibliotheek *op school* en 226 over een vergelijkbaar programma. De verwachting is dat het gros hiervan in de volgende meting 2023-2024 in de contractfase zal komen.
6. De 3.333 po-scholen die daadwerkelijk meedoen aan de Bibliotheek *op school* of een vergelijkbaar programma, telden samen 657.485 leerlingen. Dit is het reële aantal leerlingen. Deze leerlingen maakten in het schooljaar 2022-2023 49,3% uit van de totale leerlingenpopulatie in de werkgebieden van de deelnemende bibliotheken.

Figuur 8: deelname lokale bibliotheken aan de Bibliotheek op school po of een vergelijkbaar programma 2022-2023

Figuur 9: bereik aantal po-scholen in werkgebied 124 lokale bibliotheken met de Bibliotheek op school po of vergelijkbaar programma.

Impulsregeling Masterplan basisvaardigheden 2022-2023

In 2023 vroegen lokale bibliotheken voor 780 basisscholen in Nederland en voor 13 in Caribisch Nederland een subsidie van € 9.000 per deelnemende basisschool uit het Masterplan basisvaardigheden aan. De begeleidende POI kreeg per school € 550. Deze subsidie wordt ingezet op drie bouwstenen van de aanpak: Leesomgeving & Collectie, Expertise en Activiteiten (onderdeel auteursbezoek).

Deelname Monitor de Bibliotheek op school primair onderwijs

In het kader van de Monitor de Bibliotheek op school po 2023-2024 werden vragenlijsten ingevuld door 1.810 leesconsulenten van 122 lokale bibliotheken, 21.781 leerkrachten en 161.291 leerlingen uit groep 5, 6, 7 en 8 (van 2.351 basisscholen). In april kunnen lokale bibliotheken de schoolrapportages genereren en bespreken. Komende zomer wordt de landelijke rapportage verwacht.

4.1.2. Deskundigheidsbevordering de Bibliotheek op school po

Er was in 2023 vanwege de Impulsregeling grote belangstelling voor het trainingsaanbod rond de Bibliotheek op school, zowel voor het reguliere aanbod als voor in-company-trainingen. Alle trainingen werden op locatie gegeven.

Tabel 5: (deelname aan) trainingen voor en over de Bibliotheek op school po

Trainingen de Bibliotheek op school 2022	Aantal op inschrijving	Aantal in company	Aantal cursisten
Leesconsulent	7	1	109
Leesplezier voor kinderen met een leesprobleem	1	-	13
Onderwijsrelaties bouwen en borgen	1	-	8
Van uitvoerder naar gesprekspartner	1	3	41
Meertaligheid de Bibliotheek op school po	1	-	13
Rijke teksten en de rol van de leesconsulent	3	1	56
Hoe word ik een activerende trainer?	2	-	18
Didactiek voor leesconsulenten	2	-	31

Het actuele trainingsaanbod is te vinden op Bibliotheek Campus, de speciale [website](#) voor professionals die werken met de Bibliotheek op school.

In 2023 organiseerden we drie POI-dagen om uitwisseling te stimuleren tussen de POI's, het kernteam en Stichting Lezen. De dagen gingen over de inzet van basisteams (zie paragraaf 4.1.3), over speciaal onderwijs, de impact van technologie op het onderwijs en over effectief leesonderwijs, vanuit het perspectief van de Bibliotheek op school. Daarnaast organiseerden we drie online onderzoeksessies speciaal voor de POI's. Daarin delen we de uitkomsten van recent en voor de Bibliotheek op school relevant onderzoek. De sessies gingen dit jaar over literatuuronderwijs op havo/vwo, over digitale prentenboeken in de kinderopvang en over digitaal lezen.

Kunst van Lezen verzorgde in 2023 ook twee keer een training over BoekStart en de Bibliotheek op school voor nieuwe onderwijsambtenaren van gemeenten zodat zij goed op de hoogte zijn van het belang van lezen, de structurele samenwerking tussen onderwijs/ kinderopvang en Bibliotheek via de leesbevorderingsprogramma's en de rol van de gemeente hierbij.

4.1.3. Overige activiteiten in het kader van de Bibliotheek op school po

Masterplan basisvaardigheden

In het kader van het Masterplan basisvaardigheden worden zogenoemde 'basisteams' met experts vanuit OCW ingezet om scholen extra te ondersteunen. In 2023 onderhielden we contact met deze basisteams om hen te informeren over de ontwikkelingen rond de Bibliotheek op school. Als onderdeel van de Impulsregeling voor bibliotheken ontwikkelden we introductietrainingen voor schoolteams: een training in spelvorm over leesbevordering aan de hand van het spel *Leesroute* en een inspiratiesessie mediabewuste informatievaardigheden. Beide worden door leesconsulenten ingezet op nieuwe locaties van de Bibliotheek op school in het po.

Handboek de Bibliotheek op school

Samen met het kernteam Jeugd & Onderwijs van SPN ontwikkelden we een nieuwe versie van het [Handboek de Bibliotheek op school po](#) om bibliotheken houvast en richtlijnen te geven voor de implementatie en uitvoering van de aanpak.

Digitale geletterdheid

Op het gebied van digitale geletterdheid binnen de Bibliotheek op school hebben de bibliotheken verwachtingen en behoeften die nog niet helemaal worden vervuld. Daarom werkten de KB (in de inhoudelijk leidende rol) en Stichting Lezen (als landelijk coördinator) aan de hand van het plan van aanpak uit 2022 aan de ontwikkeling en implementatie van nieuwe producten en tools, waaronder de bovengenoemde inspiratiesessie mediabewuste informatievaardigheden.

Pilot Effectief leesonderwijs en de Bibliotheek op school

De pilot op drie Friese basisscholen met een aanpak voor effectief leesonderwijs (*Focus op begrip of Blink Lezen*) in combinatie met de Bibliotheek op school po, werd in het schooljaar 2022-2023 verbreed, afgerond en geborgd. Het succes van de pilot leidde in 2023 tot een opschaling van de aanpak in twee van de drie betrokken gemeenten. De ervaringen uit de pilot werden vastgelegd in de [Handreiking Effectief leesonderwijs en de Bibliotheek op school](#). Bibliotheken vinden daarin houvast bij het samenwerken met scholen die overstappen op effectief leesonderwijs.

Instructies en lessuggesties landelijke leesbevorderingscampagnes

SPN maakte in 2023 samen met Kunst van Lezen instructies en lessuggesties voor (voor) leesconsulenten bij de Kinderboekenweek, Heel Nederland Leest Junior, Kinderjury, en Geef een (prenten)boek cadeau. Ook financierden we de ontwikkeling van de lessuggesties bij Heel Nederland Leest Junior en bij de Griffelwinnaars en topboeken van de Kinderboekenweek.

Stimuleren auteursbetrokkenheid

In samenwerking met De Schoolschrijver en Bibliotheek Campus werd de cursus *Creatief schrijven in de klas* in het primair onderwijs in 2023 gegeven aan leescoördinatoren en leesconsulenten uit het basisonderwijs. Zij mogen zich nu 'specialist creatief schrijven in het primair onderwijs' noemen.

BiebBoys

Stichting Lezen en de KB droegen in schooljaar 2022-2023 financieel bij aan het programma *BiebBoys* in de klas van Openbare Bibliotheek Gelderland Zuid (OBGZ). Dit omvatte zeven complete lespakketten en de BiebBoys Zomerchallenge. Het programma werd via het bibliothekennetwerk landelijk uitgerold in het primair onderwijs, mede dankzij een projectgroep van OBGZ, KB, Stichting Lezen en Rijnbrink. Voor het vervolg van BiebBoys zal vanuit de bibliotheeksector in 2024 een innovatietraject worden ingezet om te komen tot een duurzaam businessmodel voor dit programma.

Werkbezoek RBE Portugal

De specialisten de Bibliotheek op school po en vo brachten in mei een bezoek aan het netwerk van schoolbibliotheken in Portugal. Dit netwerk is stevig ingebed in het funderend onderwijs, mede dankzij verankering in wetgeving. De schoolbibliothecaris (teacher librarian)

en de schoolbibliotheek spelen een centrale rol in het Portugese onderwijs (4-18 jaar). Van dit werkbezoek is een [uitgebreid verslag](#) beschikbaar.

Onderzoeksbegeleiding

De programmaspecialist de Bibliotheek *op school* po nam deel aan begeleidingsgroepen van de volgende door Stichting Lezen/Kunst van Lezen gefinancierde onderzoeken:

- Interactie bij vrij lezen (Erasmus Universiteit)
- Pilots Tante Annefonds

4.2. De Bibliotheek op school vo

De volgende doelstellingen zijn voor de Bibliotheek *op school* vo van toepassing:

Generiek, uit brief minister van 18 maart 2019:

90% van de openbare bibliotheekorganisaties werkt samen met middelbare scholen voor een kwalitatief goede educatieve dienstverlening, zoals een schoolbibliotheek.

Meer specifiek voor de Bibliotheek op school vo:

Het programma de Bibliotheek op school vo zal door 55% van de lokale bibliotheken actief gevoerd worden, waarbij 35% van de leerlingen bereikt wordt in het werkgebied van deelnemende bibliotheken.

4.2.1. Bereik van de Bibliotheek op school vo¹²

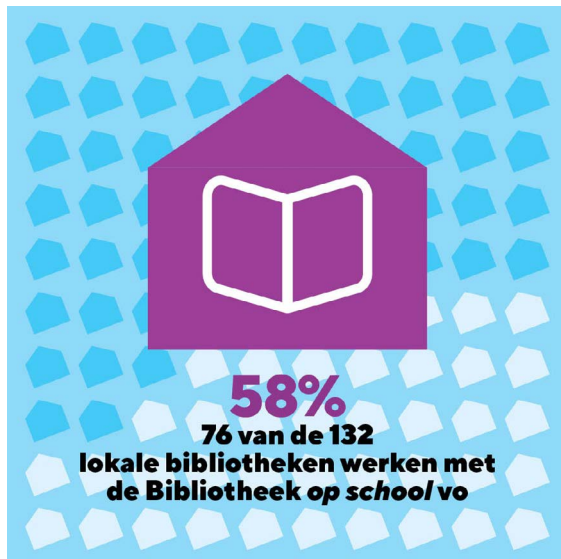
De belangrijkste resultaten en activiteiten op het gebied van de educatieve dienstverlening door bibliotheken aan het voortgezet onderwijs in het schooljaar 2022-2023 waren:

1. Van alle lokale bibliotheken in Nederland met een vo-schoolvestiging in het werkgebied, werkte 92% samen met het voortgezet onderwijs. Hiermee is in 2023 de doelstelling van 90% behaald.
2. In totaal had 58% van de lokale bibliotheken (76 van de 132) met een vo-schoolvestiging in het werkgebied een getekende overeenkomst met 292 vo-scholen (dat is 32% van het aantal middelbare scholen) voor de uitvoering van de Bibliotheek *op school* of een vergelijkbaar programma. Op dit punt is de doelstelling voor 2024 al gehaald.
3. Er worden ruim 133.000 leerlingen bereikt op deze 292 scholen (456 leerlingen gemiddeld per school met een overeenkomst). Dit is ongeveer 20,2% van het aantal leerlingen dat in het werkgebied van de deelnemende bibliotheken naar een middelbare school gaat. Om eind 2024 uit te komen op 35% is het nodig om nog 15% meer leerlingen te bereiken. Door de extra middelen uit het Masterplan basisvaardigheden zal het bereik

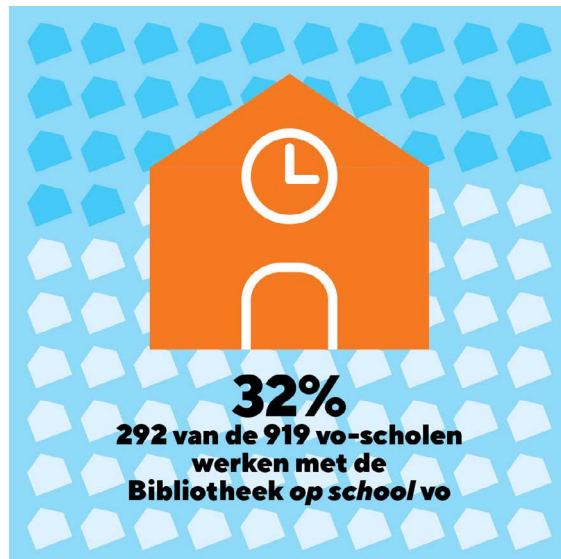
12 Er is onduidelijkheid over het aantal scholen voor (voortgezet) speciaal onderwijs. Het aantal (v)so-scholen volgens ocwincijfers.nl is ruim 250 lager dan uit de onderliggende onderwijsadressendatabank naar voren komt, terwijl het aantal reguliere scholen nagenoeg gelijk is bij beide. Vermoedelijk splitst de databank veel verder uit naar sub-onderwijssoort so, waardoor dezelfde adressen meerdere keren voorkomen. Op ocwincijfers.nl is dit waarschijnlijk teruggebracht tot een school per adres. In dit jaarverslag houden we daarom twee totalen aan: (1) het aantal reguliere scholen (praktijkonderwijs, vmbo, mavo, havo, vwo) dat op ocwincijfers.nl staat en (2) het aantal (v)so-scholen die onder primair onderwijs op ocwincijfers.nl staan. DUO Onderwijsonderzoek & Advies heeft een analyse uitgevoerd op de totaalstelling van het aantal vo-scholen. Deze analyse is gebruikt in aanvulling op de door KB verzamelde cijfers educatieve dienstverlening vo. De Rapportage Bibliotheekmonitor Voortgezet onderwijs is eind januari gepubliceerd: De Bibliotheek *op school* bereikt 133 duizend leerlingen in het voortgezet onderwijs | Bnetwerk (bibliotheeknetwerk.nl)

de komende jaren naar verwachting sterk toenemen, maar de 35% wordt waarschijnlijk niet bereikt. Een van de redenen is dat we verwachten dat grotere bibliotheken die nu nog niet meedoen, de komende jaren wel gaan starten, maar slechts op enkele scholen. Omdat de bereikdoelstelling gekoppeld is aan het totaal van alle leerlingen (en niet van het aantal scholen) in het werkgebied van de deelnemende bibliotheken, zal het daarvoor lastig zijn om de nagestreefde percentages te bereiken.

4. In de meeste gevallen gaat het bij de overeenkomst tussen bibliotheken en het voortgezet onderwijs om vmbo-scholen, al dan niet als onderdeel van een scholengemeenschap. Dit is in lijn met het landelijk beleid. Stichting Lezen en de KB hebben de opdracht om in het kader van Tel mee met Taal te werken aan de preventie van laaggeletterdheid. Dat impliceert een accent op het vmbo, dat nauwelijks mediatheken heeft en relatief veel laagtaalvaardige leerlingen telt.
5. Uit het onderzoek blijkt verder dat 76 bibliotheken verkennende gesprekken voerden met 273 schoollocaties om een samenwerking op te starten. Dit is in lijn met de Impulsregeling vanuit het Masterplan basisvaardigheden: veel bibliotheken ontvingen in schooljaar 2022-2023 subsidie om met nog meer scholen een samenwerking te verkennen en af te sluiten conform de aanpak de Bibliotheek op school.

Figuur 10: deelname lokale bibliotheken aan de Bibliotheek op school vo 2022-2023

Figuur 11: bereik aantal vo-scholen in werkgebied 132 lokale bibliotheken met de Bibliotheek op school vo of vergelijkbaar programman

Deelname Monitor de Bibliotheek op school vmbo

Aan de jaarlijkse Monitor de Bibliotheek op school vo namen in het schooljaar 2023-2024 88 bibliotheekmedewerkers (van 69 lokale bibliotheken), 2.261 docenten en 28.737 leerlingen (van 173 vo-scholen) mee aan. Dat is een stuk meer dan in 2022: + 44% voor de bibliotheekmedewerkers, + 50% wat betreft de docenten is 50% hoger en + 25% met betrekking tot de leerlingen.

Mediatheken

Op 427 (29,5%) van de 1.450 reguliere vo-scholen was volgens de peiling van voorjaar 2022 (uitgevoerd door DUO Onderzoek) een mediatheek aanwezig. Locaties voor havo en vwo zijn op dit punt beter voorzien dan vmbo- en praktijkonderwijslocaties. In 2023 voerden we verdiepend onderzoek uit naar de ontwikkelingen op dit gebied; de resultaten publiceren we in 2024. Samen met de Beroepsvereniging van Mediathecarissen in het Onderwijs vroegen we aandacht voor het belang van de mediatheek en de rol van de mediathecaris.

4.2.2. Deskundigheidsbevordering de Bibliotheek op school vo

Omdat het onderwijs er behoefte aan had, werd de training Lezen kan beter! naar het voorbeeld van de opleiding tot leesconsulent primair onderwijs doorontwikkeld tot de opleiding Leesconsulent vmbo. De training werd in 2023 twee keer uitgevoerd voor 30 cursisten. Op basis van enkele evaluatiepunten werd de training opnieuw iets aangepast. In het geactualiseerde [Scholingsaanbod 2023-2024 over lezen en literatuureducatie vo en mbo](#) gaven we een handzaam overzicht van trainingen, cursussen en congressen voor het vo van Stichting Lezen en andere aanbieders.

4.2.3. Praktijkonderwijs

In 2023 deelden de opbrengsten van de pilots uit het voorgaande jaar in bredere kring. Voor pro-scholen via *Lezen in het Praktijkonderwijs, praktijkervaringen van drie pilot-scholen* en voor bibliotheken via de handreiking *Lezen als een pro, samenwerken met het praktijkonderwijs*.

Voor deze doelgroepen organiseerden we ook twee webinars: [Leesmotivatie in het praktijkonderwijs](#) en [de Bibliotheek op school in het praktijkonderwijs](#).

Voor docenten in het praktijkonderwijs ontwikkelden we ook een training: Pro in taal en lezen. Deze werd in het schooljaar 2023-2024 als vast onderdeel van de Impulsregeling Masterplan basisvaardigheden aan 16 praktijkscholen aangeboden. We ontwikkelden ook een vervolgtraining: Leescoördinator praktijkonderwijs.

Om ook de leesconsulenten van de bibliotheken goed voor te bereiden op hun rol in het praktijkonderwijs ontwikkelden we een speciale opleidingsmodule Leesconsulent praktijkonderwijs.

Monitor de Bibliotheek op school praktijkonderwijs

Nadat vorig jaar uit een test was gebleken dat de Monitor de Bibliotheek op school vo met enkele aanpassingen bruikbaar was voor het praktijkonderwijs, werd dit onderzoek in 2023 uitgevoerd door Sardes op 11 praktijkscholen. Er deden 566 leerlingen, 94 docenten en 9 bibliotheekmedewerkers mee van evenzeveel bibliotheken. In de vragenlijsten zaten o.a. vragen over het leesplezier van leerlingen, over leesbevorderende activiteiten van docenten, over de collectie van de schoolmediatheek en de inzet van de leesconsulent. De uitkomsten van [de Monitor de Bibliotheek op school praktijkonderwijs](#) zijn door de bibliotheken met de scholen besproken en vormden de basis van een lees- en mediaplan voor het komende jaar.

Biebtobieb Praktijkonderwijs

De Biebtobiebgroep de Bibliotheek op school praktijkonderwijs (pro) telt inmiddels circa 110 bibliotheekmedewerkers. Zij worden door de projectleider op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen die voor deze onderwijsdoelgroep relevant zijn.

De Weddenschap voor het praktijkonderwijs

Alle brugklassers in het praktijkonderwijs zetten hun handtekening onder het contract waarmee zij De Weddenschap aangingen om in een gegeven periode drie leesuitdagingen te voltooien in de vorm het lezen van een boek, een tijdschrift, stripalbum of een kort verhaal en/of het beluisteren van een luisterboek of een door de mentor voorgelezen boek. De docent zorgde voor een passende uitdaging voor elke leerling. Docenten kregen aangepaste lesideeën aangereikt die aansluiten bij hun lees- en taalonderwijs. Opnieuw bleek dat belangrijke personen uit het leven van de pro-leerling, zoals de techniekdocent, de conciërge en de mentor, van grote betekenis zijn voor de impact van deze campagne. Alle opgedane ervaringen zijn verwerkt in een handleiding voor bibliotheken en scholen. Hiermee en met de beschikbare lessuggesties zorgen we dat meedoen aan De Weddenschap ook voor pro-leerlingen haalbaar is.

4.2.4. Overige activiteiten de Bibliotheek op school vo

Read2me! Voorleeswedstrijd brugklassers

In 2023 vond de voorleeswedstrijd Read2me! overal weer op locatie plaats. Er deden 210 scholen mee, met in totaal 1.231 brugklassen. Hierbij waren 60 bibliotheken betrokken.

Werkgroep Collectie 12-18 jaar

In de Werkgroep Collectie 12-18 jaar bundelen NBD Bibliion, de KB, Stichting Lezen en SPN (kernteam 12+) de krachten ten behoeve van de zwakke lezers in het vmbo. In 2023 werkte deze groep aan een prototype van een tool om jongeren te helpen met een passende boekkeuze.

Hebban in de Klas

In 2022 startten Stichting Lezen en de CPNB met succes met een Hebban-omgeving voor het voortgezet onderwijs. In 2023 ontwikkelde dit platform zich opnieuw met succes. Op de HSN Onderwijs Conferentie Nederlands verzorgden door initiatiefnemer Emma Kustermans en Daan Beeke van Stichting Lezen een workshop over Hebban in de Klas. Kunst van Lezen financierde bovendien de ontwikkeling van lessuggesties bij Hebban in de Klas.

Instructies en lessuggesties Heel Nederland Lees Junior

Ook in 2023 maakte SPN samen met Kunst van Lezen een instructie voor leesconsulenten bij de landelijke leesbevorderingscampagne Nederland Leest Junior (10-14 jaar). Kunst van Lezen financierde ook de lessuggesties bij deze campagne.

Leeskalender vo

Kunst van Lezen leverde een financiële en inhoudelijke bijdrage aan de [Leeskalender vo](#) van Stichting Lezen, die verspreid is onder alle middelbare scholen in Nederland.

4.3. De Bibliotheek op school beroepsonderwijs

De volgende doelstelling is voor de Bibliotheek op school beroepsonderwijs van toepassing:

De aanpak de Bibliotheek op school voor beroepsopleidingen (mbo, pabo en lerarenopleidingen) is ingevoerd bij 75% van de regionale en/of lokale bibliotheekorganisaties met een roc of pabo c.q. lerarenopleiding in hun werkgebied.

4.3.1. De Bibliotheek op school mbo

Bereik de Bibliotheek op school mbo

Steeds meer mbo-scholen vinden hun weg naar de bibliotheek en andersom. Educatief specialisten vanuit de bibliotheek, de taalcoördinator, beleidsmedewerkers kwaliteit en onderwijs, docenten Nederlands en Burgerschap vanuit de school: samen zoeken ze naar wegen om lezen en vrijetijdslezen in te zetten om de taal- en leesvaardigheid van studenten te vergroten. Steeds vaker bieden enkele bibliotheken met aangrenzende werkgebieden educatieve dienstverlening aan regionale opleidingscentra met verschillende mbo-locaties. Dat vraagt om regionale afstemming.

Deelname Stimuleringsregeling de Bibliotheek op school mbo

In 2023 sloten tien roc's een samenwerkingsovereenkomst met bibliotheken en werden bestaande samenwerkingen op vier instellingen uitgebreid naar andere opleidingen. Kunst van Lezen ondersteunde deze samenwerkingen met een stimuleringsregeling. Sinds 2017 zijn in totaal 26 mbo-instellingen met een of meerdere opleidingsrichtingen van start gegaan met de aanpak de Bibliotheek op school. Via 30 begeleidende bibliotheekorganisaties werd aan 43 roc-vestigingen een stimuleringssubsidie verstrekt om te starten met de Bibliotheek op school mbo, waarbij het niet alleen ging om opleidingen op het gebied van onderwijs en opvoeding, maar om het totale brede spectrum van het mbo. Tien daarvan kregen deze subsidie in 2023.

Daarnaast ging er sinds 2017 subsidie naar veertien opleidingen Pedagogisch werk en Onderwijsassistent (mbo-pwo); vier daarvan startten in 2023 met de Bibliotheek op school. Eind 2023 is de stimuleringsregeling vervangen door de Impulsregeling Masterplan basisvaardigheden II. Deze regeling biedt de mogelijkheid voor het aanvragen van een subsidie voor zowel nieuwe als bestaande locaties en zowel voor mbo-breed als voor mbo-pwo.

Toekomstige professionals scholen in leesbevordering

Het is belangrijk dat studenten aan de opleiding pwo leren voorlezen, kennis nemen van het belang van lezen en voorlezen aan jonge kinderen en dat ze leren welk het boeken-aanbod beschikbaar en geschikt is voor de kinderopvang en het primair onderwijs. Samen lezen en voorlezen zijn activiteiten die studenten vaak zelfstandig mogen uitvoeren tijdens hun eerstejaarsstage. Goed kunnen (voor)lezen is een essentiële beroepsvaardigheid. Bekwame pedagogisch medewerkers en onderwijsassistenten zijn onmisbaar voor het stimuleren van leesplezier bij jonge kinderen en leggen daarmee een basis voor de latere leesvaardigheid van deze kinderen. Sinds 2021 bieden we daarom op het mbo-pwo de keuzemodule Specialist leesbevordering 0-12 jaar aan, ontwikkeld in opdracht van Stichting Lezen en ROC Midden Nederland. Daarin leren studenten mbo-pwo hoe zij leesbevordering in de kinderopvang en op school kunnen vormgeven.

Deskundigheidsbevordering docenten en bibliotheekmedewerkers

De docent speelt een belangrijke rol in de leesbevordering en de doorontwikkeling van de Bibliotheek *op school* in het mbo. Daarom is het van belang om docenten te blijven motiveren door overdracht van kennis en succesvolle voorbeelden.

In 2023 publiceerden we in de reeks Leesscenario's drie afleveringen die mbo-docenten inspiratie bieden om lezen in de klas te stimuleren. Hierbij gaat het om [Lezen in het mbo en burgerschap](#), [Lezen in het mbo en leesproblemen](#) en [Lezen in het mbo en de Bibliotheek op school](#).

Voor docenten aan de opleidingen pwo ontwikkelden we een training over lezen en leesbevordering als beroepsvaardigheid voor de scholen die deelnemen aan de stimuleringsregeling voor de opleiding pwo in 2023. Deze training besteedt ook aandacht aan de [Keuzemodule Specialist leesbevordering 0-12 jaar](#) en collectie.

Kennispunt MBO Taal en Rekenen (MBO Raad) en Stichting Lezen gaven het mbo via de [Handreiking Leesoffensief – 'Heel mbo Leest!'](#) praktische tips en handvatten om met lezen aan de slag te gaan. Minister Dijkgraaf nam deze publicatie op 7 december in ontvangst. De [Handreiking Samenwerking met de Bibliotheek](#) geeft uitleg over de manier waarop lokale bibliotheken scholen kunnen ondersteunen bij een leesoffensief met de aanpak de Bibliotheek *op school* mbo. Het [leesoffensief Heel mbo Leest!](#) en de bijbehorende publicaties werden tijdens het gelijknamige congres Heel mbo leest! op 10 november 2023 gelanceerd. Het congres werd door 260 docenten en taalcoördinatoren mbo en medewerkers van bibliotheken bezocht. De organisatie was in handen van Stichting Lezen, het Kennispunt MBO Taal en Rekenen en de Mbo Taalacademie van het ITTA.

In de publicatie [Young Adult literatuur – een wereld aan mogelijkheden](#), legt onderzoeker Linda Ackermans uit wat de meerwaarde is van dit genre en hoe het ingezet kan worden in het mbo.

Het [geactualiseerde Scholingsaanbod 2023-2024 over lezen en literatuureducatie vo en mbo](#) biedt een overzicht van trainingen, cursussen en congressen voor het mbo van Stichting Lezen en andere aanbieders.

Auteursbezoek en burgerschap

De koppeling met de auteur als leesbevorderaar in de Stimuleringsregeling is gehandhaafd. In 2023 werd voor het reguliere mbo gewerkt met een licentie voor het leesbevorderingsprogramma [buitenzinnenonline.nl](#). Daarin staat het boek *The Hate U Give* van Angie Thomas centraal. Daarnaast konden scholen en bibliotheken kiezen voor het boek [Ondergedoken als Anne Frank](#) van Marcel Prins en Henk Steenhuis en het bijbehorende lesmateriaal. Ook was het mogelijk om een auteur naar keuze in te zetten via de Schrijverscentrale. In de opleidingen pwo werden in samenwerking met de Schrijverscentrale auteurs of illustratoren van boeken voor kinderen 0-6 jaar ingezet.

Monitor de Bibliotheek op school mbo

De Monitor wordt ieder schooljaar ingezet om de samenwerking tussen bibliotheken en mbo-instellingen te volgen en te meten wat de resultaten zijn wat betreft de leesmotivatie en leesfrequentie van studenten en het leesbevorderend gedrag van docenten. Aan de hand van de uitkomsten per school kunnen bibliotheken en scholen hun samenwerking verbeteren.

In 2022-2023 stuurden 16 bibliotheken de vragenlijsten naar 17 mbo's; dat is een stijging van 40% ten opzichte van 2021-2022. Daarentegen vulden maar 1.249 studenten de

volledige vragenlijst in: 21% minder dan de vorige keer. Net als andere jaren namen er meer vrouwen deel dan mannen. Sardes destilleerde de [algemene resultaten uit de Monitor](#).

4.3.2. De Bibliotheek op school pabo

Vanuit De doorgaande leeslijn zijn ook pabo's betrokken bij het voorbereiden van aankomende leerkrachten op hun rol als leesbevorderaar. Goed (lees)onderwijs vraagt om leerkrachten die niet alleen beschikken over kennis en vaardigheden, maar ook de juiste attitude hebben om van leerlingen lezers te maken. De leerkracht fungeert idealiter als rolmodel en luistert, bemoedigt, ondersteunt en enthousiasmeert.

Groeiend aantal pilotscholen

Sinds 2017 werden op 50% van de pabo's pilots gestart rondom de Bibliotheek op school. In 2023 kwamen er twee nieuwe pabo's bij. Na een eerste verkenningsjaar is het de bedoeling dat er een structurele samenwerking tot stand komt en dat de doelen worden verankerd in het pabocurriculum. De eerste lichterijng pilots is inmiddels afgerond en omgezet in een structurele samenwerking.

Soms vergt de samenwerking na de succesvolle pilotjaren toch weer veel inspanning, vaak als gevolg personeelwisselingen. De pilots behelzen ook studiedagen voor docenten, studenten of een combinatie van beide, veelal in intensieve samenwerking met de lokale bibliotheek.

In het noorden van het land werken de vier bibliotheken en de pabo van NHL Stenden inmiddels ook op strategisch niveau samen aan een gemeenschappelijke meerjarenplanning en een structurele samenwerkingsaanpak die een plek kan krijgen in het curriculum. Kunst van Lezen informeerde alle pabo-docenten Nederlands in het voorjaar over nieuwe publicaties over leesbevordering. Ook organiseerden we een bijeenkomst voor alle bibliotheken die met een pabo samenwerken.

Monitor de Bibliotheek op school pabo

In 2023 werd Monitor de Bibliotheek op school pabo voor de vierde keer afgenomen. Er deden 17 pabo's, 1.403 studenten, 258 docenten en 12 bibliotheekmedewerkers mee. Net als voor het mbo destilleerde Sardes de algemene resultaten over het studiejaar 2022-2023. Een samenvatting daarvan is te lezen in de brochure '[Een zesje is te weinig](#)'.

Pabo Voorleeswedstrijd 2023

Stichting Lezen organiseerde met budget van Kunst van Lezen voor de twaalfde keer de Pabo Voorleeswedstrijd. Hiermee willen we toekomstige professionals enthousiasmeren voor het (voor)lezen en hen kennis op laten doen over kinder- en jeugdliteratuur. In het schooljaar 2022-2023 deden 40 pabo's mee. De deelnemers, vooral eerste- en tweedejaars studenten, lezen voor uit een boek dat past bij één van de vijftig vensters van de canon van de geschiedenis van Nederland. De Pabo Voorleeskampioen 2023 werd Floor van Unen van Pabo Marnix Academie Utrecht.

4.4. Communicatie de Bibliotheek op school

Kunst van Lezen hield samen met SPN de website pro.debibliotheekopschool.nl voor bibliotheekmedewerkers actueel, die 86.500 bezoeken kreeg in 2023. De content van de site bestaat grotendeels uit een toolkit voor bibliotheekmedewerkers. Het delen van nieuws en kennisuitwisseling met bibliotheekmedewerkers vindt vooral plaats binnen de

verschillende groepen van de Bibliotheek *op school* op Biebtobieb.

De site debibliotheekopschool.nl is de plek voor ouders en leraren om informatie op te halen over de Bibliotheek *op school* voor het primair en voortgezet onderwijs. De site kreeg 62.750 bezoeken in 2023. In 2023 startte de herziening van deze site. Het onderdeel voor het onderwijs wordt overgeheveld naar de pro-site en er zal meer samenhang komen met lezeninhetpo.nl en lezeninhetvo.nl.

De KB beheerde en onderhield de website lezenvoordelijst.nl. Deze is gericht op docenten en is onderdeel van de landelijke dienstverlening van de KB. Kunst van Lezen dacht mee over aanpassingen en verbeteringen. Het leerlingendeel is onderdeel van jeugdbibliotheek.nl.

Kunst van Lezen plaatste advertenties in vakbladen, op online platforms (nationaleonderwijsgids.nl) en op televisie (Mama's wereld, RTL). Andere belangrijke communicatiekanalen om professionals te bereiken en de expertise van leesconsulenten te vergroten waren onze eigen nieuwsbrief, het platform Biebtotbieb, aanbiedingsgids *De leukste kinderboekencampagnes* en diverse sociale media:

- Het Twitteraccount van de Bibliotheek *op school* had in 2023 2.381 volgers; 3,4% minder dan in 2022.
- De nieuwsbrief de Bibliotheek *op school* po & pabo verscheen in 2023 tien keer en had 1.540 abonnees.
- De nieuwsbrief de Bibliotheek *op school* vo & mbo verscheen in 2023 vijf keer en had 190 abonnees.
- De nieuwsbrief voor bibliotheekdirecties verscheen in 2023 vijf keer en had 240 abonnees.
- De groep de Bibliotheek *op school* po op Biebtobieb had in 2023 621 deelnemers; 12,5% meer dan 2022. De groep werd 11.420 keer bezocht (16% groei).
- De groep de Bibliotheek *op school* vo op Biebtobieb had in 2023 287 deelnemers; 23% groei ten opzichte van 2022. De groep werd 3.501 keer bezocht (57% groei).
- De groep de Bibliotheek *op school* mbo op Biebtobieb had in 2023 122 deelnemers; 15% meer dan in 2022. De groep werd 562 keer bezocht (44% groei).
- De groep de Bibliotheek *op school* pabo op Biebtobieb had in 2023 111 deelnemers; 14,4% groei ten opzichte van 2022. De groep werd 607 keer bezocht (44% groei).
- De groep de Bibliotheek *op school* pro op Biebtobieb is in 2023 gestart. Eind 2023 had de groep 112 deelnemers en was deze 519 keer bezocht.

5. Overige onderdelen generieke aanpak

Maatregel 6A van Tel mee met Taal bevat behalve BoekStart en de Bibliotheek *op school* nog enkele andere onderdelen:

- Kunst van Lezen in het Caraïbisch gedeelte van het Koninkrijk Nederland;
- de koppeling tussen Kunst van Lezen en de landelijke digitale content en diensten van de KB;
- de vorming van (boven)lokale strategische netwerken rondom leesbevordering.

5.1. Kunst van Lezen in het Caraïbische deel van het Koninkrijk

Masterplan en stimulering

In 2023 zette de KB als coördinator de samenwerking voort met de bibliotheekorganisaties van de zes eilanden die behoren tot het Koninkrijk. Daarbij concentreert de aandacht zich op Bonaire, St Eustatius en Saba. Deze drie eilanden hebben de status van Nederlandse gemeenten en doen mee aan de Impulsregeling Masterplan basisvaardigheden. Alle 13 basisscholen en 3 middelbare scholen op Bonaire, Sint Eustatius en Saba sluiten de komende jaren aan bij de Bibliotheek *op school*. Ook 16 kinderdagopvanglocaties gaan meedoen met BoekStart in de kinderopvang. Curaçao, Aruba en Sint Maarten maken geen deel uit van Nederland en kunnen daarom niet meedoen aan de Impulsregeling. Om deze eilanden tegemoet te komen heeft Kunst van Lezen, in overleg met OCW, geld gereserveerd uit de reguliere begroting van Kunst van Lezen om toch enkele scholen en kinderdagverblijven via de bibliotheken op de eilanden te kunnen laten starten met de programma's. In februari 2023 bracht de programmacoördinator een bezoek aan Saba, Sint Eustatius en Sint Maarten.

Expertise

In 2022 gaven we het eerste deel van een training voor leesconsulenten van de drie bibliotheken op de benedenwindse eilanden Aruba, Bonaire en Curaçao, waarbij ook leerkrachten van twee scholen uit Bonaire en een school uit Aruba aansloten. Het tweede deel volgde in februari 2023 op Aruba. In augustus 2023 werd deze training ook uitgevoerd op Sint Maarten, voor medewerkers van de bibliotheken op Saba, Sint Eustatius en Sint Maarten. Daarnaast organiseerden Stichting Lezen en Biblionef een training voor leerkrachten op alle eilanden, in afstemming met de onderwijsafdelingen van de lokale autoriteiten. De trainingen zijn verzorgd door de Taalkoffer, een bureau dat gespecialiseerd is in Nederlands als vreemde taal. In 2024 wordt de aanpak door de eilandbibliotheken, de kinderopvang en het onderwijs verder doorgevoerd.

Met behulp van Biblionef in Den Haag leverden we opnieuw ondersteunend materiaal bij de BoekStartkoffertjes, waaronder folders in het Engels, Spaans en Papiaments. Ook zijn de vijf infographics van de reeks *Lezen in beeld* vertaald in Papiaments en Engels.

5.2. De connectie met de landelijke digitale jeugdcollectie en diensten van de KB

Er is de laatste jaren gewerkt aan de verbinding tussen jeugdbibliotheek.nl (en de Online Bibliotheek) en de programma's BoekStart en de Bibliotheek op school. Op Jeugdbibliotheek.nl vinden kinderen en jongeren van 0-18 jaar en hun ouders alles wat de landelijke bibliotheek te bieden heeft rondom digitaal lezen. De prioriteit ligt bij meertalige gezinnen en het voortgezet onderwijs, met de focus op het vmbo. De KB heeft in 2023 de LEES-app gelanceerd. Deze app biedt een jaar lang gratis toegang tot meer dan 120 e-books en luisterboeken die speciaal voor vmbo-leerlingen en mbo-studenten zijn geselecteerd. Doel van de app is om het leesplezier onder deze jongeren te stimuleren en hen bekender te maken met de mogelijkheid om digitaal te lezen en luisteren via de online Bibliotheek. Om van de LEES-app te gebruiken, hoeven jongeren niet lid te zijn van de Bibliotheek. Na het downloaden van de app en het eenvoudig aanmaken van een account kunnen ze meteen lezen of luisteren. Thuis en in de klas. Er is gezorgd voor een duidelijke verbinding met die scholen die meedoen aan de Bibliotheek op school in vmbo en mbo.

KB en Stichting Lezen zetten voor de verbinding tussen de programma's en de jeugdbibliotheek/online bibliotheek sinds medio 2020 een netwerkmarketeer (0,6 fte) in. Zij wordt voor 60% door Stichting Lezen en voor 40% door de KB betaald en maakt deel uit van de kernteams Jeugd & Onderwijs van SPN, die de uitvoering van BoekStart en de Bibliotheek op school begeleiden. Ook de coördinator Digitale geletterdheid jeugd van de KB neemt sinds anderhalf jaar deel aan de kernteams van SPN. Het gebruik van Jeugdbibliotheek.nl en de online Bibliotheek zal naar verwachting verder stijgen dankzij deze verbindingen, zeker nu de geïntegreerde Bibliotheek-app met luisterboeken en e-books steeds bekender wordt binnen kinderdagverblijven, scholen en bij mensen thuis. Samen met de KB troffen we eind 2022 voorbereidingen om boekstart.nl meer te integreren in de digitale bibliotheekinfrastructuur en de website te migreren naar de webomgeving WaaS van de KB. Dat zal bijdragen aan een goede verbinding met jeugdbibliotheek.nl en met veel andere bibliotheekwebsites binnen de WaaS. Stichting Lezen blijft primair verantwoordelijk voor de content van de BoekStart-website.

5.3. Bovenlokale en lokale strategische netwerken leesbevordering

Kunst van Lezen besteedt sinds de start veel aandacht aan borging van de uitvoering van de programma's en aan de bestendinging en verduurzaming daarvan op regionaal en vooral lokaal niveau. Met het oog daarop is het van belang om met name de strategische bibliotheekmedewerkers met raad en daad te ondersteunen. Daarom organiseerden we in 2023 strategische [webinars over de Impulsregeling voor de Bibliotheek op school vmbo](#) vanuit het Masterplan basisvaardigheden I (58 mensen keken live; 145 achteraf); over [Expertiseontwikkeling bij BoekStart en de Bibliotheek op school](#) (82 mensen keken live; 177 achteraf), en over de [strategische voordelen van de Monitor de Bibliotheek op school en BoekStart](#) (74 mensen keken live; 158 achteraf).

Certificering educatieve dienstverlening

In het [nieuwe kader voor de bibliotheekcertificering](#) van de Certificeringsorganisatie Bibliotheekwerk, Cultuur en Taal (CBCT) is ook de educatieve dienstverlening van de Bibliotheek opgenomen. De nieuwe certificeringsronde aan de hand van het nieuwe kader

startte in 2023 en duurt ongeveer vier jaar. De programmamanager van Kunst van Lezen heeft zitting in de stuurgroep namens Stichting Lezen. Aan het eind van 2023 werd ook het certificeringskader voor taalhuizen geactualiseerd. Dit kader zal vanaf 2024 het uitgangspunt voor certificering vormen voor beoordeling van taalhuizen.

6. Resultaten Gezinsaanpak

Stichting Lezen en Schrijven en de KB (afdeling Bibliotheekstelsel) zijn belangrijke partners van Stichting Lezen bij de Gezinsaanpak en het verbinden van preventie en curatie in het kader van maatregel 6B van Tel mee met Taal. De Gezinsaanpak is erop gericht de cyclus van laaggeletterdheid in taalarme gezinnen te doorbreken door de ouders te ondersteunen bij het stimuleren van de taal- en geletterdheidsontwikkeling van hun (jonge) kinderen thuis (preventie). Wanneer ouders gemotiveerd raken om ook aan hun eigen taalniveau te werken (curatie), krijgen zij daarbij actieve ondersteuning.

In de periode 2020-2024 richt het preventieve onderdeel voor wat betreft de Gezinsaanpak zich op vijf aandachtsgebieden:

1. Positief leesklimaat thuis stimuleren via BoekStart en VoorleesExpress.
2. Intermediairs in jeugdgezondheidszorg, kinderopvang en onderwijs ondersteuning geven via de bibliotheken. Die vormen in toenemende mate een verbindende schakel tussen preventie en curatie. Belangrijk is aandacht voor het vergroten van de expertise van bibliotheekmedewerkers op het gebied van laaggeletterdheid binnen gezinnen.
3. Gezinsaanpak in de jeugdgezondheidszorg stimuleren via de BoekStartcoach; vergroten van de expertise van jeugdgezondheidszorgmedewerkers op het gebied van leesbevordering en digitale geletterdheid.
4. Gezinsaanpak in kinderopvang en onderwijs stimuleren via de combinatie van BoekStart en de Bibliotheek *op school* met de [cursus Voor jou en je kind!](#) voor ouders van kinderen van 0-12 jaar; vergroten van de expertise van toekomstige pedagogisch medewerkers en basisschoolleerkrachten (via pwo-opleidingen en pabo's) op het gebied van leesbevordering en digitale geletterdheid.
5. Lokaal netwerk rond taalarme gezinnen versterken met een meer centrale rol voor gemeenten op basis van de Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid. Dit onderdeel wordt in de periode 2020-2024 apart gefinancierd door de directie Middelbaar Beroepsonderwijs van het ministerie van OCW.

In 2023 ging de meeste aandacht uit naar het project Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid.

6.1. Positief leesklimaat thuis stimuleren via BoekStartcoach en VoorleesExpress

Een positief leesklimaat thuis is belangrijk om taalachterstanden terug te dringen. Programma's zoals BoekStart en de VoorleesExpress zijn bewezen effectief in het stimuleren van voorleesplezier binnen gezinnen, ook gezinnen die als taalarm beschouwd worden. BoekStart is in de kern gericht op het stimuleren van het leesklimaat thuis. Nadrukkelijk wordt gekeken of de inhoud van het BoekStartkoffertje toegankelijk is voor een brede groep ouders en aantrekkelijk voor zowel lezende als niet-lezende ouders. De informatie over BoekStart moet eenvoudig en duidelijk zijn voor ouders en ook in andere talen beschikbaar zijn om anderstalige ouders te bereiken. Verschillende informatiefolders zijn daarom vertaald in de meest voorkomende thuistalen. Zie verder voor inhoudelijke toelichting en bereikcijfers BoekStartcoach paragraaf 3.1.3.

6.2. Bibliotheken versterken als verbindende schakel tussen preventie en curatie

In 2023 werkten bibliotheken verder aan het opzetten van de Gezinsaanpak. Het onderwerp is breder gaan leven en veel bibliotheken zijn aan de slag gegaan met het ontwikkelen en uitvoeren van beleid op dit terrein. Een greep uit de activiteiten en resultaten:

- De Gezinsaanpak is opgenomen in de in 2023 geactualiseerde netwerkagenda¹³ behorende bij het Bibliotheekconvenant.
- De site bibliotheeknetwerk.nl heeft een veel geraadpleegde [sectie Gezinsaanpak](#).
- De groep Gezinsaanpak op de site Biebtobieb had eind 2023 437 deelnemers en is ten opzichte van 2022 met 6% gegroeid.
- Er werden materialen en instrumenten gemaakt en strategische sessies uitgevoerd om bibliotheken te helpen om hun organisatie beter in te richten op het ondersteunen van taalarme gezinnen.
- 98% van de bibliotheken die deelnemen aan de bibliotheekmonitor Vroeg- en Voorschoolse Educatie werkte actief aan de Gezinsaanpak.
- Veel POI's ondersteunden bibliotheken in hun werkgebied bij het werken aan de Gezinsaanpak.
- De in-companytraining De publieksservice en de educatieve bibliotheek, aangeboden door SPN via Bibliotheek Campus, werd voorzien van preventieve en curatieve onderdelen, uitgebreid met een module voor jongeren¹⁴ en beter aangesloten op de Gezinsaanpak.

6.3. Gezinsaanpak in de jeugdgezondheidszorg

Op allerlei manieren werden ook instellingen en professionals in de jeugdgezondheidszorg betrokken bij Kunst van Lezen en ingezet voor leesbevordering en preventie van laaggeletterdheid. De BoekStartcoach, zie paragraaf 3.1.3, is daarvoor een belangrijk instrument, maar zeker niet het enige.

Samenwerking Nederlands Centrum Jeugdgezondheid

Kunst van Lezen en Stichting Lezen namen deel aan het Landelijk Netwerk Geletterdheid. Dit is een initiatief van het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid. Hier leren medewerkers van de bibliotheek- en jeugdgezondheidszorg elkaars sector kennen en delen zij expertise, onderzoek en projecten. In 2023 gaf Stichting Lezen in dit netwerk een presentatie over de leesvaardigheid van Nederlandse kinderen en het belang van leesbevordering.

Lezen op recept

Sardes voert in opdracht van Stichting Lezen een onderzoek uit naar de effecten van het leesbevorderingsprogramma Lezen op Recept, een programma waarbij de JGZ en de BoekStartcoach tijdens de contactmomenten extra aandacht besteden aan taalstimulering en voorlezen. Er wordt gekeken naar de effecten op het gedrag van de ouders en de effecten op de taalontwikkeling. De succesfactoren worden verwerkt in een overdrachtsmodel. Het onderzoek liep het hele jaar en de resultaten worden voorjaar 2024 verwacht.

¹³ Netwerkagenda Openbare bibliotheekvoorzieningen 2021-2023 ([bibliotheeknetwerk.nl](#))

¹⁴ [De publieksservice en leesplezier voor jongeren in de bibliotheek](#) - Bibliotheek Campus

E-learning Taalstimulering door voorlezen voor JGZ

De geaccrediteerde e-learningmodule *Taalstimulering door voorlezen* is ontwikkeld door Kunst van Lezen en het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid en wordt door de JGZ-academie aangeboden. De opleiding besteedt specifiek aandacht aan het belang van (voor)lezen bespreekbaar maken met ouders die moeite hebben met lezen. In 2023 volgden 189 jeugdgezondheidszorgprofessionals deze training: 125 jeugdverpleegkundigen en 33 jeugdartsen.

E-learning Taalstimulering door voorlezen voor de kraamzorg

Ook kraamverzorgenden kunnen een rol spelen bij het activeren van ouders om te praten, zingen en lezen met hun kind. De geaccrediteerde e-learning *Taalstimulering door voorlezen voor kraamzorg* wordt aangeboden door het Kenniscentrum Kraamzorg en werd in 2023 door 266 kraamverzorgenden met goed gevolg afgerond. Eerder schreven we een handleiding voor de kraamverzorgenden. In samenwerking met Kraamzorgorganisatie Naviva werd beeld en filmmateriaal gemaakt voor de e-learning.

6.4. Gezinsaanpak in kinderopvang en onderwijs stimuleren

BoekStart in de kinderopvang en de Bibliotheek *op school* po besteden steeds meer aandacht aan taalarme gezinnen. Kunst van Lezen ondersteunde een aantal kinderdagverblijven om gebruik te maken van digitale prentenboeken. Met name kinderen die opgroeien in een gezin waar geen leescultuur heerst, kunnen daarmee goed uit de voeten. Uit de Quick Scan BoekStart-Boekenpret blijkt dat de grootste succesfactor van het programma is dat kinderen thuis en in de kinderopvang of op school uit hetzelfde boek worden voorgelezen. Ook prijzen de betrokkenen de laagdrempeligheid en de goede materialen van het programma, zoals de speelontdekboeken.

Tijdens De Nationale Voorleesdagen 2023 konden 3.750 kleuters dankzij de Voorleestas niet alleen op school maar ook thuis genieten van het Prentenboek van het Jaar. De tassen werden uitgedeeld op Bibliotheek *op school*-scholen in krimp- en anticipatiegebieden die met een leesconsulent en leescoördinator werken.

6.5. Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid

Eind 2024 krijgen de Nederlandse gemeenten de regierol in de aanpak van laaggeletterdheid, inclusief de Gezinsaanpak. De Gezinsaanpak vraagt bij uitstek om een goed aangestuurde netwerksamenwerking van partners. Om te zorgen dat gemeenten zich kunnen voorbereiden op hun toekomstige regierol, besloot het ministerie van OCW in 2020 dat hiervoor een samenhangende lokale aanpak voor moest komen en werden er extra middelen beschikbaar gesteld voor de Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid.

Stichting Lezen (penvoerder), de KB (afdeling Bibliotheekstelsel), Stichting Lezen en Schrijven, individuele gemeenten en de VNG werkten samen aan een model voor deze samenhangende aanpak. Een werkgroep met vertegenwoordigers van Stichting Lezen, Stichting Lezen en Schrijven, KB en SPN voert het project uit. Hierover vond geregeld overleg plaats met de stuurgroep bestaande uit vertegenwoordigers van VNG, OCW, Stichting Lezen, Stichting Lezen en Schrijven, de KB en SPN.

Tijdens de Ontwikkefase (augustus 2021- juni 2022) maakten we in en met de gemeenten Arnhem, Haarlem, Harderwijk, Schiedam en Venlo een stappenplan. Voor de deelnemende

gemeenten en hun partners (waaronder de bibliotheken) werden verschillende uitwisselingsbijeenkomsten georganiseerd. De meeste ontwikkelgemeenten organiseerden zelf een lokale netwerkbijeenkomst om hun samenwerkingspartners te informeren en kennis uit te wisselen. De gemeenten voerden ook een krachtenveldanalyse uit binnen hun netwerk. De eerste versie van het stappenplan werd in de zomer van 2022 opgeleverd. In het najaar van 2022 zijn de ervaringen en resultaten van de Ontwikkelgemeenten geëvalueerd.

In de Pilotfase (augustus 2022-juni 2023) gingen vijf nieuwe gemeenten aan het werk met het stappenplan. Bergen (L.), Beuningen, Eemsdelta, Haarlemmermeer en Zutphen toetsen de verschillende stappen en gebruikten ook de door de werkgroep ontwikkelde toolkit. Ze vulden deze aan met middelen die ze zelf ontwikkelden. Vanuit de deelnemende gemeenten participeerden ambtenaren vanuit verschillende beleidsterreinen in het project. Een verandertheorie of impactstrategie maakte deel uit van de projectplannen. Gemeenten en bibliotheken werden hierin begeleid door de POI in het werkgebied. Elke pilotgemeente kreeg ondersteuning van een lid van de werkgroep en van een adviseur van Stichting Lezen en Schrijven.

In de zomer van 2023 startte de Uitrolfase, waaraan 31 gemeenten en bibliotheken aan deelnemen. De deelnemende gemeenten zijn qua omvang en spreiding over het land representatief: drie van de vier grootste gemeenten van Nederland doen mee, evenals een aantal gemeenten met meer dan 100.000 inwoners, plus een groot aantal kleinere gemeenten. Het doel is om het stappenplan en de bouwstenen te toetsen op geschiktheid voor alle gemeenten in Nederland. Vanwege de omvang van de groep werden de deelnemende gemeenten gesplitst in twee clusters die elk gedurende een periode van zes maanden met de Gezinsaanpak aan de slag gaan. Cluster 1 startte in september 2023 en zal in februari 2024 worden afgerond. Cluster 2 startte in november 2023 en zal klaar zijn in april 2024. De begeleiding is in handen van de adviseurs van Stichting Lezen en Schrijven.

Daarnaast werden in 2023 de volgende stappen gezet:

- Het concept-stappenplan en de bouwstenen voor de Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid werden gepubliceerd op de nieuwe website gezinsaanpak.nl.
- Er werd een start gemaakt met het ontwikkelen van een instrument waarmee gemeenten de effectiviteit van hun regie kunnen monitoren. Gemeenten zijn hierbij nauw betrokken.
- In 2023 werden verschillende kennisdelingsbijeenkomsten georganiseerd voor deelnemende gemeenten uit alle fasen van het project.
- De projectleiders verzorgden in juni 2023 een workshop tijdens het jaarlijkse VNG-congres.
- De projectleiders gaven een presentatie over het project bij het team van Tel mee met Taal (OCW/SZW) en voor de centrumgemeenten van de Arbeidsmarktregio's.
- De projectleiders voerden een gesprek met de verkenner van de participerende ministeries over de toekomst van het programma Tel mee met Taal dat in 2024 afloopt.
- Er werd op verzoek van OCW een projectplan opgesteld voor de besteding van de extra middelen die beschikbaar komen voor de Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid voor 2024 en 2025.

7. Organisatie

Kunst van Lezen

7.1. Verantwoordelijkheden en bemensing

In het verslagjaar was Adriaan Langendonk voor 40 uur per week aangesteld als landelijk manager leesbevorderingsprogramma's. Hij is in dienst van de KB en was in 2023 vier dagen per week gedetacheerd bij Stichting Lezen. De programmamanager legde in 2023 rechtstreeks verantwoording af aan de directeur-bestuurder van Stichting Lezen. Direct betrokkenen bij de KB zijn het lid van het directieteam met Lezen en Digitale geletterdheid in de portefeuille en de Netwerkmanager van de afdeling Bibliotheekstelsel. De gekozen constructie werkt naar tevredenheid. De communicatie tussen beide organisaties is adequaat.

Vaste bezetting

Heel 2023 zette Stichting Lezen vier programmaspecialisten in voor BoekStart, de Bibliotheek *op school* po, de Bibliotheek *op school* vo en de Bibliotheek *op school* in het beroepsonderwijs. In het voorjaar van 2024 start een specialist voor het mbo. De andere specialist beroepsonderwijs concentreert zich op de lerarenopleidingen op hbo-niveau en de mbo-opleiding pedagogisch medewerker en onderwijsassistent (pwo). De communicatiespecialist coördineerde alle communicatiewerkzaamheden voor de programma's BoekStart en de Bibliotheek *op school*. De onlinecommunicatie met BoekStartouders werd verzorgd door een programmamedewerker. Per programmalijn boden domeinspecialisten van Stichting Lezen ondersteuning. In 2023 werden uren van deze medewerkers en van mensen vanuit de projectadministratie (deels) vergoed vanuit het programma.

Freelance ondersteuning

Verder werkte Kunst van Lezen met deskundige freelancers die (delen van) de verschillende activiteiten uitvoeren, bijvoorbeeld op het gebied van expertise, monitoring, strategische netwerkondersteuning, communicatieondersteuning en projectondersteuning voor de uitvoering van de Impulsregeling Masterplan basisvaardigheden. In 2023 werd het beleid van eerdere jaren voortgezet: medewerkers van Stichting Lezen voerden de meer vaste taken uit; freelancers werden ingezet als er specifieke expertise vereist was.

De regionale en lokale uitvoering van de programma's in algemeen en de Impulsregeling in het bijzonder vond plaats via een gezamenlijk kernteam en onderliggende kernteams voor de leeftijdscategorieën 0-12 en 12+ van de Samenwerkende Provinciale Ondersteuningsinstellingen (SPN - POI's). De provinciale coördinatoren en het team van Kunst van Lezen informeerden en ondersteunden lokale bibliotheken bij hun werk.

7.2. Communicatie

De communicatie van Kunst van Lezen richt zich vooral op professionals, zoals pedagogisch medewerkers, leraren en bibliotheekmedewerkers, en op de strategische laag van kinderopvangorganisaties, scholen en bibliotheken. Uitzondering daarop is BoekStart voor baby's, dat zich rechtstreeks tot ouders richt. Voor dit programma is een uitgebreid pakket communicatiemiddelen voor ouders van jonge kinderen beschikbaar, zie paragraaf 3.4.

In 2023 leverde Kunst van Lezen communicatieve input voor uitvoering van de Impuls-regeling Masterplan basisvaardigheden I en voorbereiding Masterplan basisvaardigheden II. De communicatiemiddelen voor professionals werden ingezet om de medewerkers van de bibliotheken te informeren en enthousiasmeren over de aanpak en over de instrumenten en trainingen die beschikbaar zijn, en om de professionals te stimuleren om die instrumenten en trainingen ook te gebruiken. Zie daarvoor de paragrafen 3.4 en 4.4.

De kernteams rond BoekStart en de Bibliotheek *op school* organiseerden een paar keer per jaar (online) bijeenkomsten voor POI-coördinatoren om informatie uit te wisselen. Voor de strategische laag van bibliotheken verzorgde Kunst van Lezen een strategische nieuwsbrief en drie webinars. Ook stonden er interviews met o.a. de programmamanager in Bibliotheekblad en *Lees, Lezer, Leest* (Cubiss) en was er een podcastinterview voor *De bieb is meer*. Op de pro-sites zijn twee toolkits beschikbaar, geordend per bouwsteen van de aanpak. De belangrijkste brochures en folders werden ook op papier verspreid naar de bibliotheken.

We maakten ook gebruik van de communicatiemiddelen van partnerorganisaties om de doelgroepen te bereiken. Zo staan op Bibliotheek Campus (SPN) veel van de trainingen die vanuit BoekStart en de Bibliotheek *op school* worden aangeboden. Ook kochten we advertentieruimte in op sites en bij vakbladen zoals Kader Primair, Beter Begeleiden, Prima Onderwijs, Zwangerenportaal en de Nationale Onderwijsgids.

De beleidsstukken van Kunst van Lezen staan op lezen.nl. Ook is Kunst van Lezen te vinden op de site voor openbare bibliotheken van de KB: Kunst van lezen | Bnetwerk (bibliotheeknetwerk.nl). Op deze site is ook de informatie opgenomen over de [Gezinsaanpak en de bijbehorende tools](#).

7.3. Nationale en internationale vertegenwoordiging

De landelijk programmamanager vertegenwoordigde Stichting Lezen en de KB nationaal en internationaal als:

- deelnemer aan de werkgroep kaderherziening van de Certificeringsorganisatie Bibliotheekwerk, Cultuur en Taal op het terrein van de certificeringsmodule Taalhuizen;
- adviseur van het strategisch overleg Jeugd en Onderwijs (overleg over educatie tussen SPN, KB en Stichting Lezen);
- lid van de werkgroep van het Expertisepunt Basisvaardigheden in het kader van Tel mee met Taal;
- lid van de section Literacy & Reading van de International Federation of Library Associations (IFLA);
- Lid van de Stuurgroep Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid.

Van 21 t/m 25 augustus 2023 vond het 88th World Library and Information Congress van IFLA in Rotterdam plaats. De programmamanager initieerde en organiseerde in deze week, samen met medewerkers van Stichting Lezen, de volgende activiteiten:

- Een satellietconferentie met 50 deelnemers over leesbevordering en kinderboeken in de KB, met bezoek aan het Kinderboekenmuseum.
- Invulling door o.a. Sardes van een programmabijeenkomst in Rotterdam over de Monitor de Bibliotheek *op school*.

- Een presentatie over onderzoek rond BoekStart en de Bibliotheek *op school* in het beurscentrum.
- Samen met Bibliotheek Rotterdam een excursie met 25 internationale schoolbibliothecarissen naar een po en vo school met de Bibliotheek *op school* en het boekenmagazine van de bibliotheek, met aansluitend een bezoek aan het Kinderboekenmuseum in Den Haag, in het bijzonder aan de YA tentoonstelling Back Street.
- de selectie van de 10 Nederlandse prentenboeken in het kader van de derde editie van The World Through Picture Books, een geannoteerde lijst van prentenboeken van over de hele wereld, aanbevolen door bibliothecarissen.

De domeinspecialist BoekStart nam deel aan de werkgroep Global Network for Early Years Bookgifting. Afgelopen jaar waren er diverse bijeenkomsten voor deelnemers, met als onderwerpen kinderen met aanvullende behoeften, gezondheid en welzijn, programma's in landen met armoede, belangenbehartiging en communicatie.

De programmaspecialisten po en vo verzorgden een online presentatie over de Bibliotheek *op school* voor een groep bibliothecarissen in Zuidoost Azië.

7.4. Financiën

Penvoerder Stichting Lezen ontvangt de subsidie voor Kunst van Lezen en is verantwoordelijk voor het financiële beheer en de verantwoording.

Voor de activiteiten in het kader van maatregel 6A (het reguliere programma van Kunst van Lezen via BoekStart en de Bibliotheek *op school*) bedroeg het budget in 2023 € 2,85 miljoen.

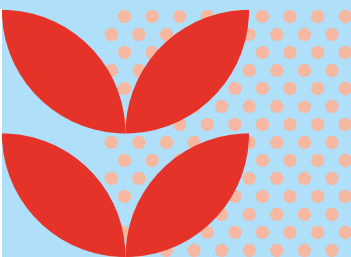
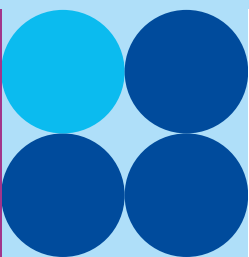
Voor de activiteiten in het kader van de maatregelen 6B, 6C, 6D en 6E, die in de aanvraag gegroepeerd zijn onder de noemer van de preventieve Gezinsaanpak, was in 2023 € 0,5 miljoen beschikbaar, afkomstig uit het bij maatregel 6B behorende budget voor de periode 2020-2024.

Eind 2020 verstrekke de directie Middelbaar Beroepsonderwijs van OCW Stichting Lezen een extra subsidie voor de periode 2020-2024. Deze is bedoeld om bij gemeenten een samenhangende lokale aanpak te ontwikkelen voor de ondersteuning van taalarme gezinnen bij de lees- en taalontwikkeling van de kinderen en de basisvaardigheden van de ouders. Het beschikbare budget is € 0,2 miljoen per jaar, afkomstig uit het bij maatregel 6B behorende budget voor de periode 2020-2024. De financiële verantwoording van dit onderdeel van de Gezinsaanpak wordt apart door Stichting Lezen vermeld in de jaarrekening 2023.

Van het nog niet bestede subsidiebedrag ultimo 2021 ad € 606.011 is in 2022 € 96.477 en in 2023 € 180.049 besteed. In 2024 zal naar verwachting het resterende saldo ad. € 329.485 extra besteed worden.

©Stichting Lezen 2024
Ontwerp **Erikenik & Judith Schoffelen**

lezen.nl

lees je
nu lees
je later

